

کارایی داخلی دوره ابتدایی استان‌های کشور^۱

مهرآشاک*

عضو باشگاه پژوهشگران جوان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب

چکیده

هدف تحقیق توصیفی حاضر بررسی کارایی داخلی دوره ابتدایی استان‌های کشور در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴ بر اساس شاخص‌های مصوب بین المللی بوده است. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها حاکی از آن بوده که در تمامی شاخص‌های کارایی داخلی (نرخ‌های ارتقاء، تکرار پایه، ترک تحصیل، ماندگاری (بقاء، نگهداری، نگهداشت) در هر پایه، تکمیل (فارغ التحصیلی) دوره، اتلاف، درصد اتلاف ناشی از تکرار پایه، درصد اتلاف ناشی از ترک تحصیل، میانگین طول سالهای تحصیل برای هر فارغ التحصیل، نسبت درون داد به برون داد، ایده آل و ضریب کارایی داخلی استان‌هایی همچون شهر تهران، تهران، مازندران و اردبیل دارای مطلوبترین وضعیت و استان‌هایی همچون سیستان و بلوچستان، کهگیلویه و بویراحمد، هرمزگان، خوزستان و کرمان دارای نامطلوبترین وضعیت بوده اند، میانگین کشوری ضریب کارایی داخلی دوره ابتدایی برابر با ۹۱/۸٪ بوده که شهر تهران با ۹۷٪ بالاترین و سیستان و بلوچستان با ۷۴/۸٪ پایین ترین ضریب کارایی داخلی دوره ابتدایی را در بین استان‌های کشور داشته‌اند.

کلید واژه‌ها:

کارایی داخلی، شاخص‌های آموزشی، دوره ابتدایی تحصیلی، استان، ایران.

۱. مقاله حاضر تقدیم می‌شود به اساتید محترم جناب آقایان دکتر علی تقی پور ظهیر، مرتضی امین فر، عبدالحسن نفیسی و هادی عزیززاده که با تالیف‌های ارزشمند خود در ارائه و بسط مفهوم کارایی داخلی در نظام آموزشی ایران سهم عمده‌ای داشته‌اند.

مقدمه:

یکی از دغدغه‌های مهم انسان از گذشته‌های دور تا کنون، آموزش بوده است به همین دلیل در گستره تاریخ، نهاد آموزش در بین نهادهای گوناگون اجتماعی اهمیت و جایگاه والاتری داشته است. در این بین نظام آموزش ابتدایی^۱ به جهت تأثیرات بسیار عمیق که بر افرادی گذارد همواره از اهمیت به‌سزایی نزد دولتمردان، سیاستگذاران، برنامه‌ریزان و مردم برخوردار بوده است. از ابتدای شکل‌گیری آموزش ابتدایی، این سطح از آموزش به جهت فواید متنوعی که به همراه داشته در بین سایر دوره‌ها اهمیت بیشتری داشته است. از بعد فردی گذراندن این دوره‌ها اطلاق واژه باسواد به فرد (UNESCO^۲, 2007) و به تبع آن امکان اکتساب شغل و درآمد بهتر، رعایت بیشتر بهداشت (UNESCO, 2005)، کسب موقعیت اجتماعی بالاتر و به‌طور خلاصه برخورداری از توسعه انسانی بالاتر فرد باسواد نسبت به فرد بیسواد باعث می‌شود. (UNDP^۳, 2006) از بعد اجتماعی گذراندن این دوره‌ها به تولید بیشتر، مشارکت بیشتر در امور مدنی، کاهش رشد جمعیت و جرایم اجتماعی (UNESCO, 2005, p65) و به‌طور خلاصه به توسعه یافتگی بیشتر جامعه منجر می‌شود (UNDP, 2006)، از همین نظر است که همواره تقاضای اجتماعی فراوان برای این سطح از آموزش وجود داشته است.

بیان مسأله:

تلاش‌های جهانی برای دسترسی همه افراد واجب‌التعلیم گروه سنی دوره ابتدایی به آموزش از دهه ۱۹۷۰ مورد توجه کشورهای و سازمان‌های مرتبط، به ویژه یونسکو بوده است. به رغم تلاش‌های ملی و بین‌المللی فراوانی که در این زمینه انجام شده است، اما هم‌چنان ۱۱۵ میلیون کودک در جهان خارج از مدرسه^۴ بوده و به آموزش و پرورش دسترسی ندارند (UNICEF^۵, 2005, p2)، به همین دلیل در کنفرانس داکار سنگال^۶ در سال ۲۰۰۰ میلادی

-
1. Primary Education
 2. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO)
 3. United Nations Development Programme (UNDP)
 4. Children Out of School
 5. United Nations Children's Fund (UNICEF)
 6. Dakar, Senegal

پایه‌های اولیه آموزش برای همه^۱ گذاشته شد و کشورهای عضو متعهد شدند تا سال ۲۰۱۵ به اهداف ۶ گانه آن تحقق بخشند. ماده ۲ تعهدنامه آموزش برای همه، کشورهای عضو یونسکو (از جمله ایران) را متعهد می‌کند تا همه کودکان تا سال ۲۰۱۵ به آموزش ابتدایی کامل، رایگان و با کیفیت دسترسی داشته باشند (وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۸۳، ص ۱۵۹)، در سال ۲۰۰۰ کشورهای عضو سازمان ملل متحد (از جمله ایران) معاهده اهداف توسعه هزاره^۲ را به منظور کمک به توسعه جهانی کشورها به تصویب رساندند؛ ماده ۲ اهداف توسعه هزاره نیز به دسترسی همه کودکان به آموزش ابتدایی کامل و با کیفیت تأکید کرده و آن را یکی از اهداف توسعه هزاره دانسته است (UNDP, 2006)، در ایران نیز در اهداف بالادستی کشور از جمله در بند "۱۰" سند ایران در افق ۱۴۰۴ (سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، ۱۳۸۴)، ماده "۶" تعهدنامه جهانی آموزش برای همه (وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۸۳)، بند "الف" و "ب" ماده "۵۲" قانون برنامه چهارم توسعه کشور (سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، ۱۳۸۵ a) و هم چنین بند "الف" محور "چهارم" سند تلفیقی اسناد توسعه بخشی و فرابخشی برنامه چهارم توسعه کشور، بر توسعه، بهبود، همگانی و کارآمد کردن دوره ابتدایی تأکید شده است (سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، ۱۳۸۵ b) که برای پاسخ گویی به این تقاضای اجتماعی همه ساله منابع مالی، کالبدی و انسانی فراوانی به این سطح از آموزش اختصاص می‌یابد، به عنوان مثال در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴ در سراسر کشور تعداد ۶۵۵۰۷ (۶۲۴۳۷) دولتی و ۳۰۳۴ غیرانتفاعی) مدرسه ابتدایی دایر بوده که از این تعداد ۴۶۵۶۵ مدرسه (۷۱.۱) در مناطق روستایی و ۱۸۹۴۲ مدرسه (۲۸.۹٪) در مناطق شهری بوده است. تعداد کل کلاسهای دایر دوره ابتدایی معادل ۲۸۴۷۱۵ کلاس است، که از کل کلاس یاد شده تعداد ۱۴۶۹۸۷ کلاس (۵۱.۶٪) در مناطق شهری و ۱۳۷۷۲۸ کلاس (۴۸.۴٪) در مناطق روستایی دایر بوده است. در هر مدرسه مناطق شهری به طور متوسط ۷.۸ کلاس و در هر مدرسه مناطق روستایی به طور متوسط ۳ کلاس وجود داشته است. از ۶۰۰۶۵۵۳ دانش‌آموز دوره ابتدایی در سال ۵۱.۷٪ پسر و ۴۸.۳٪ دختر بوده و ۶۲.۲٪ در مناطق شهری و ۳۷.۸٪ در مناطق روستایی مشغول به تحصیل بوده‌اند.

1. Education for All (EFA)
2. Millennium Development Goals (MDGs)

تراکم دانش‌آموز در کلاس‌های ابتدایی در مناطق شهری به طور متوسط ۲۵.۶ نفر و در مدارس مناطق روستایی ۱۷.۸ نفر و در مناطق شهری و روستایی ۲۱.۸ نفر بوده است. متوسط تعداد دانش‌آموز در مدارس دوره ابتدایی در مدارس شهری ۱۹۸.۳، در مدارس روستایی ۵۲.۶ نفر و در مناطق شهری و روستایی ۹۴.۷ نفر بوده است. از کل کارمندان رسمی و پیمانی شاغل در وزارت آموزش و پرورش تعداد ۳۴۲۳۸۱ نفر (۴۵.۴٪ مرد و ۵۴.۵٪ زن) در مدارس ابتدایی خدمت می‌کنند. از تعداد مذکور ۲۷۴۹۲۱ نفر (۸۰.۳٪) به عنوان معلم به امر تدریس اشتغال داشته و بقیه در مشاغل مدیریت، معاونت، کارهای اداری و دفتری، نظارتی و کیفیت بخشی و غیره مشغول خدمت بوده‌اند. از منظر مدرک تحصیلی ۳۹.۷٪ معلمان دیپلم، ۳۷٪ فوق دیپلم، ۲۲.۷٪ لیسانس و بالاتر و ۰/۶٪ کمتر از دیپلم هستند. نسبت معلمان به کارمندان در مناطق شهری ۷۶.۶٪ و در مناطق روستایی ۸۶٪ بوده است. نسبت دانش‌آموز به معلم در مدارس شهری ابتدایی ۲۳.۴ نفر و در مدارس روستایی ۱۹.۶ نفر بوده است (وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۸۴) نگاهی گذرا به آمار فوق نشان دهنده تخصیص، حجم فراوان منابع انسانی، مالی و کالبدی از سوی دولت به آموزش ابتدایی است؛ که با توجه به کمبودی منابع ضرورت توجه به کارایی این دوره بیش از پیش آشکار می‌شود.

جدول ۱: تعداد آموزشگاه‌ها، کلاس‌ها و دانش‌آموزان دوره ابتدایی در سال تحصیلی ۸۵-

۱۳۸۴ (وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۸۴)

عنوان	شهری	روستایی	جمع	دولتی	غیرانتفاعی	جمع
آموزشگاه‌ها	۱۸۹۴۲	۴۶۵۶۵	۶۵۵۰۷	۶۲۴۷۳	۳۰۳۴	۶۵۵۰۷
کلاس‌ها	۱۴۶۹۸۷	۱۳۷۷۲۸	۲۸۴۷۱۵	۲۶۶۵۰۹	۱۸۲۰۶	۲۸۴۷۱۵
دانش‌آموز	۳۷۳۶۳۷۹	۲۲۷۰۱۷۴	۶۰۰۶۵۵۳	۵۶۴۸۱۱۱	۳۵۷۷۴۲	۶۰۰۶۵۵۳

گزاره‌های تحقیق:

کارایی^۱:

کارایی در لغت به معنای انجام دادن کارها با کمترین هزینه است یعنی اگر دو روش برای رسیدن به هدف وجود داشته باشد؛ هر دو روش از جهت تحقق هدف اثربخش^۲ هستند، اما آن روشی کاراتر است، که با کمترین هزینه بیشترین محصول را حاصل کند. به بیان دیگر در کارایی، بحث هزینه مطرح است (ساخاروپولوس و ودهال، ۱۳۷۰). کارایی را از دو جنبه خارجی (بیرونی) و داخلی (درونی) می‌توان بررسی کرد.

کارایی خارجی^۳:

مقایسه بین پیامدها با درون دادها نشانه کارایی خارجی سیستم است. به عبارتی اگر فارغ التحصیلان در پایان دوره‌های تحصیلی با بهره‌گیری از دانشها و مهارتهای کسب شده بتوانند در مدت زمان مناسبی شغل مرتبط با رشته خود را بیابند، به خوبی از عهده انجام دادن مسئولیتهای شغلی برآیند، به باورهای مذهبی و ارزشهای اجتماعی و فرهنگی کسب شده پایبند باشند، در امور مدنی بیشتر مشارکت کنند و به رشد و توسعه جامعه کمک کنند؛ می‌توان حکم کرد که برنامه آموزش از نظر کارایی خارجی موفق بوده است (محسن پور، ۱۳۷۶؛ ساخاروپولوس و ودهال، ۱۳۷۰).

کارایی داخلی^۴:

مقایسه بین برون دادها با درون دادها نشانه کارایی داخلی یک سیستم است. به این سبب منظور از کارایی داخلی، محاسبه شاخص‌های حاصل از جریان یک گروه از دانش‌آموزان، از ابتدای ورود به پایه اول یک دوره تحصیلی تا پایان همان دوره، بر مبنای عملکرد تحصیلی آنهاست (ساخاروپولوس و ودهال، ۱۳۷۰).

1. Efficiency
2. Effectiveness
3. External Efficiency
4. Internal Efficiency

روش محاسبه کارایی داخلی:

برای هر دانش‌آموزی که وارد نظام آموزشی می‌شود ممکن است، یکی از ۳ واقعه ارتقاء، تکرار پایه و ترک تحصیل رخ بدهد که مجموع آنها عملکرد تحصیلی^۱ دانش‌آموزی نامیده می‌شوند. به این دلیل کارایی داخلی محاسبه شاخص‌های حاصل از جریان یک گروه از دانش‌آموزان^۲ از ابتدای ورود به پایه اول یک دوره تحصیلی تا پایان همان دوره تحصیلی بر مبنای عملکرد تحصیلی آنهاست. برای محاسبه شاخص‌های کارایی داخلی در ابتدا لازم است درون‌داد و برون‌داد مورد نظر در کارایی داخلی مشخص شود (IIEP^۳, ۲۰۰۷).

درون داد در کارایی داخلی دانش‌آموز _ سال است و آن عبارت است از مجموع منابع مالی، کالبدی و انسانی صرف شده برای هر یک سالی که یک دانش‌آموز در مدرسه می‌گذراند. به عبارت دیگر دانش‌آموز _ سال عبارت است از تمام منابعی که برای نگهداشت یک دانش‌آموز در یک سال تحصیلی صرف می‌شود.

برون‌داد در کارایی داخلی تعداد فارغ‌التحصیلان است و آن عبارت از افرادی است که در پایه اول یک دوره تحصیلی ثبت نام کرده و موفق به اتمام آن دوره تحصیلی شده‌اند.

همانگونه که ذکر شد برای محاسبه کارایی داخلی به محاسبه شاخص‌های مرتبط نیازمند هستیم روشی که برای محاسبه شاخص‌های کارایی داخلی دوره‌های تحصیلی استفاده می‌شود، کوهورت^۴ آموزشی نام دارد. کوهورت در لغت به معنای گروه همسال یا هم سن است این روش را اولین بار جمعیت شناسان به منظور نشان دادن جریان یک نسل جمعیتی به کار برده‌اند، اما در برنامه‌ریزی آموزشی کوهورت آموزشی عبارت از جریان یک گروه از دانش‌آموزان، از هنگام ورود به پایه اول یک دوره تحصیلی، تا پایان همان دوره تحصیلی بر مبنای نرخ‌های ارتقاء، تکرار و ترک تحصیل هر پایه تحصیلی است. به منظور محاسبه کوهورت یک دوره تحصیلی، ۱۰۰۰ نفر را به صورت مفروض وارد پایه اول یک دوره تحصیلی کرده و در معرض نرخ‌های ارتقاء، تکرار و ترک تحصیل پایه‌های تحصیلی مختلف

-
1. Academic Performance
 2. Flow of Students
 3. International Institute for Educational Planning(IIEP)
 4. Cohort

قرار داده و تا پایان همان دوره تحصیلی تعقیب می‌کرده‌اند، سپس بر مبنای جریان دانش‌آموزی شاخص‌های مربوط به کارایی داخلی را محاسبه می‌کرده‌اند. (امین فر، ۱۳۶۵).

۱- شاخص‌های کارایی داخلی:

برای محاسبه کارایی داخلی از شاخص‌هایی همچون نرخ‌های ارتقاء، تکرار پایه، ترک تحصیل، ماندگاری (بقاء، نگهداری، نگهداشت) در هر پایه، تکمیل (فارغ‌التحصیلی) دوره، اتلاف، درصد اتلاف ناشی از تکرار پایه، درصد اتلاف ناشی از ترک تحصیل، میانگین طول سالهای تحصیل برای هر فارغ‌التحصیل، نسبت درون داد به برون داد مطلوب و واقعی استفاده می‌شود که مجموع این نرخ‌ها را می‌توان در نرخ ترکیبی ضریب کارایی داخلی مشاهده کرد (UIS¹, 2006; IIEP, 2007).

۱- نرخ ارتقاء^۲:

این نرخ بیان‌کننده تعداد دانش‌آموزانی است که یک پایه تحصیلی معین^۳ (g) را در سال تحصیلی معین^۴ (t) با موفقیت طی کرده و در سال تحصیلی آینده (t+1) در پایه تحصیلی بالاتر (g+1) ثبت نام می‌کند. برای محاسبه آن تعداد قبول شدگان پایه g را، که در پایه تحصیلی g+1 در سال تحصیلی t+1 ثبت نام^۵ کرده‌اند، بر تعداد کل دانش‌آموزان در پایه تحصیلی g در سال تحصیلی t تقسیم می‌کنند.

۲- نرخ تکرار پایه^۶:

این نرخ بیان‌کننده تعداد دانش‌آموزانی است که در یک پایه تحصیلی معین (g) در سال تحصیلی معین (t) مردود شده‌اند و در سال تحصیلی آینده (t+1) مجدداً در همان پایه تحصیلی (g) ثبت نام می‌کنند. برای محاسبه آن تعداد مردودین مشغول به تحصیل را، که در پایه تحصیلی g در سال تحصیلی t+1 ثبت نام کرده‌اند، بر تعداد کل دانش‌آموزان در پایه تحصیلی g در سال تحصیلی t تقسیم می‌کنند.

1. UNESCO Institute for Statistics (UIS)
2. Promotion Rate
3. Grade
4. Time
5. Enrolment
6. Repetition Rate

۳- نرخ ترک تحصیل^۱:

این نرخ بیان کننده تعداد دانش‌آموزانی است که در هر یک از پایه‌های تحصیلی، پیش از فارغ‌التحصیلی، نظام آموزشی را به هر دلیل ترک می‌کنند. برای محاسبه آن تعداد دانش‌آموزانی را، که در پایه تحصیلی g در سال تحصیلی t نظام آموزشی را ترک کرده‌اند بر تعداد کل دانش‌آموزان در پایه تحصیلی g در سال تحصیلی t تقسیم می‌کنند.

۴- نرخ ماندگاری (بقاء، نگهداری، نگهداشت) در هر پایه^۲:

این نرخ قدرت و توان نظام آموزشی را در بقاء، نگهداشت یا ماندگاری دانش‌آموز در داخل نظام آموزشی نشان می‌دهد. به بیان دیگر نشانه این است که تا چه اندازه یک نظام آموزشی توانایی این را دارد که اجازه ندهد، دانش‌آموزان پیش از فارغ‌التحصیلی نظام آموزشی را ترک کنند. برای محاسبه نرخ ماندگاری در هر پایه ابتدا تعداد تارکان تحصیل در هر پایه تحصیلی را در طی سال‌های تحصیلی مختلف محاسبه می‌کنند، سپس تعداد دانش‌آموزان هر پایه تحصیلی را از تعداد کل تارکان تحصیلی محاسبه شده کسر می‌کنند و نتیجه حاصل را بر تعداد کل ورودی‌های دوره تحصیلی (۱۰۰۰ نفر مفروض) تقسیم می‌کنند تا نرخ ماندگاری آن پایه به دست آید.

۵- نرخ تکمیل (فارغ‌التحصیلی) دوره^۳:

این نرخ بیان کننده آن است که چه درصدی از ثبت‌نام‌کنندگان در پایه اول یک دوره تحصیلی معین، به تکمیل و فارغ‌التحصیلی از همان دوره تحصیلی موفق شده‌اند. برای محاسبه آن تعداد کل فارغ‌التحصیلان یک دوره تحصیلی معین را بر تعداد کل ورودی‌های همان دوره تحصیلی (۱۰۰۰ نفر مفروض) تقسیم می‌کنند.

۶- میانگین طول سالهای تحصیل برای هر فارغ‌التحصیل^۴:

این نرخ بیان کننده آن است که برای هر فارغ‌التحصیل در یک دوره تحصیلی معین، چند

1. Drop- Out Rate
2. Survival Rate By Grade
3. Complete Rate
4. Length Of Study Per Graduate

دانش‌آموز- سال صرف شده است. در حالت عادی (بدون تکرار پایه و ترک تحصیل) برای هر فارغ‌التحصیل در یک دوره تحصیلی معین، به اندازه طول سال‌های همان دوره تحصیلی صرف خواهد شد (مثلاً در دوره ابتدایی ۵ سال)، اما به دلیل وجود تکرار پایه و ترک تحصیل در هر دوره تحصیلی، این عدد بیش از طول سال‌های دوره تحصیلی معین می‌شود. برای محاسبه این نرخ تعداد فارغ‌التحصیلان یک دوره تحصیلی معین را در تعداد سال‌هایی که برای فارغ‌التحصیلی صرف کرده‌اند ضرب کرده و آنها را با یکدیگر جمع می‌کنیم و بر تعداد کل فارغ‌التحصیلان همان دوره تحصیلی معین، تقسیم می‌کنند.

۷- نسبت درون داد به برون داد مطلوب^۱ :

این نسبت حاکی از آن است که تمامی درون دادها باید در زمان مقرر (طول سال‌های دوره تحصیلی معین) از دوره تحصیلی فارغ‌التحصیل شده باشند، چرا که هیچ گونه افت تحصیلی (تکرار پایه و ترک تحصیلی) وجود نداشته است. برای محاسبه آن تعداد دانش‌آموز مفروض (۱۰۰۰ نفر) را در طول یک دوره تحصیلی معین ضرب کرده و حاصل را بر تعداد فارغ‌التحصیلان همان دوره در حالت مطلوب یعنی بدون هیچ گونه تکرار پایه و ترک تحصیل تقسیم می‌کنند (بدون وجود اتلاف). عدد حاصل معادل طول سال‌های دوره تحصیلی مورد نظر خواهد شد، شایان ذکر است که نسبت درون داد به برون داد مطلوب، معادل طول سال‌های تحصیل یک دوره تحصیلی است که در این تحقیق برابر ۳ سال تحصیلی (معادل طول دوره ابتدایی تحصیلی کشور) است.

۸- نسبت درون داد به برون داد واقعی^۲ :

نسبت درون داد به برون داد مطلوب حاکی از نبود اتلاف (تکرار پایه و ترک تحصیل) در یک نظام آموزشی، همان‌طور که از عنوان آن پیداست، امری مطلوب و ایده آل است، به همین دلیل نسبت درون داد به برون داد واقعی محاسبه می‌شود که حاکی از آن است که به دلیل وجود اتلاف (تکرار پایه و ترک تحصیل) در هر نظام آموزشی، تمامی دانش‌آموزان در طی زمان مقرر از دوره تحصیلی معین، فارغ‌التحصیل نمی‌شوند، برای محاسبه این نرخ کل دانش‌آموز- سال صرف شده برای تحصیل تمام دانش‌آموزان دوره تحصیلی مورد نظر را بر تعداد فارغ

1. Ideal Input / Output
2. Actual Input / Output

التحصیلان همان دوره در حالت واقعی (با وجود اتلاف) تقسیم می‌کنند، عدد حاصل نشانه آن است که برای هر دانش‌آموز در طول یک دوره تحصیلی معین (بدون توجه به اینکه او فارغ‌التحصیل شده یا ترک تحصیل کرده است)، در حالت واقعی به طور متوسط چند دانش‌آموز - سال صرف شده است.

۹- نرخ اتلاف^۱:

این نرخ نشان دهنده درصد اتلاف موجود در یک دوره تحصیلی معین بر مبنای میزان تکرارکنندگان پایه و ترک تحصیل‌کنندگان همان دوره تحصیلی است. برای محاسبه آن نسبت درون‌داد به برون‌داد واقعی یک دوره تحصیلی معین را به نسبت درون‌داد به برون‌داد مطلوب همان دوره تحصیلی (معادل طول سالهای تحصیل یک دوره تحصیلی) تقسیم و در ۱۰۰ ضرب می‌کنند. اگر عدد به دست آمده برابر ۱۰۰٪ باشد نشان دهنده آن است که در دوره تحصیلی مورد نظر هیچ‌گونه اتلافی (تکرار پایه و ترک تحصیل) وجود نداشته و به هر میزان عدد حاصل بیشتر از ۱۰۰٪ باشد آن میزان اضافه نشان دهنده نرخ اتلاف در دوره تحصیلی مورد نظر است.

۱۰- درصد اتلاف ناشی از ترک تحصیل:

این نرخ نشان می‌دهد که چه درصدی از کل اتلاف یک دوره تحصیلی معین ناشی از ترک تحصیل است و برای محاسبه آن اتلاف ناشی از ترک تحصیل یک دوره تحصیلی معین را بر کل اتلاف همان دوره تقسیم و حاصل را در ۱۰۰ ضرب می‌کنند.

۱۱- درصد اتلاف ناشی از تکرار پایه:

این نرخ نشان می‌دهد که چه درصدی از کل اتلاف یک دوره تحصیلی معین ناشی از تکرار پایه است و برای محاسبه آن اتلاف ناشی از تکرار پایه یک دوره تحصیلی معین را بر کل اتلاف همان دوره تقسیم و حاصل را در ۱۰۰ ضرب می‌کنیم.

۱۲- ضریب کارایی داخلی^۲:

این نرخ که از مجموع تمامی نرخ‌های فوق‌الذکر به دست می‌آید یک ترکیبی است که نشان دهنده کارایی داخلی یک دوره تحصیلی معین براساس میزان اتلاف (تکرار پایه و ترک

1. Wastage Rate

2. Coefficient Of internal Efficiency

تحصیل) موجود در همان دوره تحصیلی است. برای محاسبه آن نسبت درون‌داد به برون‌داد مطلوب یک دوره تحصیلی معین را به نسبت درون‌داد به برون‌داد واقعی همان دوره تحصیلی تقسیم کرده و حاصل را در ۱۰۰ ضرب می‌کنیم. عدد حاصل نشان دهنده ضریب کارایی داخلی دوره تحصیلی مورد نظر است. اگر عدد حاصل برابر با ۱۰۰٪ باشد نشانه آن است که کارایی داخلی دوره تحصیلی مورد نظر برابر با ۱۰۰٪ بوده و هیچ‌گونه اتلافی (تکرار پایه و ترک تحصیل) در دوره تحصیلی مورد نظر وجود نداشته است.

پیشینه تحقیق:

آتشک (۱۳۸۸c) در بررسی کارایی داخلی دوره راهنمایی تحصیلی استان‌های کشور به این نتیجه رسیده که میانگین کشوری برابر با ۶/۸۴٪ بوده که شهر تهران با ۸/۹۲٪ بالاترین و کهگیلویه و بویراحمد با ۷۷/۹٪ پایینترین میزان کارایی داخلی را داشته‌اند.

آتشک (۱۳۸۸a) در تحقیقی به این نتیجه رسید که بین منابع انسانی و کالبدی تخصیص یافته و عملکرد نظام آموزشی دوره ابتدایی استان‌های کشور به لحاظ آماری به ترتیب رابطه معنادار منفی و مثبتی وجود داشته است و این دو منبع در مجموع ۶۶٪ از تغییر در عملکرد نظام آموزشی دوره ابتدایی استان‌های کشور را تبیین می‌کند.

آتشک (۱۳۸۶d) در پژوهشی به این نتیجه رسید که میانگین کشوری ضریب کارایی داخلی دوره راهنمایی تحصیلی در سال ۸۵-۱۳۸۴ برابر با ۸۴/۶٪ بوده که شهر تهران با ۹۲/۸٪ بالاترین و کهگیلویه و بویراحمد با ۷۷/۹٪ پایینترین میزان ضریب کارایی داخلی دوره راهنمایی تحصیلی را در بین استان‌های کشور داشته‌اند.

آتشک و فراهانی (۱۳۸۶c) در پژوهشی به این نتیجه رسیده‌اند که نرخ تکمیل دوره (فارغ التحصیلی) در دوره راهنمایی در کشور برابر با ۸۴/۲٪ بوده که شهر تهران با ۹۲٪ و سیستان و بلوچستان با ۷۴/۵٪ به ترتیب بالاترین و کمترین نرخ تکمیل را در دوره راهنمایی داشته‌اند.

آتشک (۱۳۸۶b) در مقاله‌ای تابع تولید دوره راهنمایی ترسیم کرده و به این نتیجه رسیده که بین نسبت دانش‌آموز به معلم و نسبت دانش‌آموز به کلاس دایر و کارایی داخلی دوره راهنمایی به ترتیب رابطه معنادار منفی و مثبتی وجود دارد.

آتشک (۱۳۸۶a) در تحقیقی اتلاف و خسارت‌های اقتصادی ناشی از آن را در دوره

راهنمایی تحصیلی استان‌های کشور بررسی کرده و به این نتیجه رسیده که این خسارت در کشور برابر با ۱۵۵۲۴۲۵ میلیون ریال است، که خراسان با ۲۶۷۱۲۱ و ایلام با ۱۸۲۳۹ میلیون ریال به ترتیب بالاترین و کمترین خسارت اقتصادی ناشی از اتلاف را در دوره راهنمایی داشته‌اند.

میرهادی (۱۳۸۴) در پژوهشی به این نتیجه دست یافته که درصد کارایی داخلی آموزش متوسطه نظری استان اصفهان در سال تحصیلی ۷۹-۱۳۷۸ ۷۳/۷ است. درصد کارایی در ۱۲ منطقه و ناحیه استان بالاتر از ۷۵ درصد و در ۴ منطقه پایین‌تر از ۶۰ درصد است. بیشترین درصد کارایی (۸۱/۹)، بالاترین نرخ فارغ‌التحصیلی (۰/۹۰) کم‌ترین نسبت اتلاف (۱/۲۲) و پایین‌ترین نرخ ترک تحصیل (۰/۰۵) به رشته ریاضی اختصاص دارد.

فاتحی و شریف (۱۳۸۳) به این نتیجه دست یافته‌اند که نسبت اتلاف مجموع دانش‌آموزان رشته‌های فنی و حرفه‌ای ورودی سال تحصیلی ۷۶-۷۵ آموزش و پرورش استان در دوره مورد بررسی برابر با ۱/۹۴ بوده که این نسبت برای دانش‌آموزان پسر ۲/۲۶ و دانش‌آموزان دختر ۱/۴۵ بوده است، ضریب کارایی داخلی مجموع دانش‌آموزان رشته‌های فنی و حرفه‌ای آموزش و پرورش استان در دوره مورد بررسی برابر با ۰/۵۲، ضریب کارایی داخلی دانش‌آموزان پسر ۰/۴۴ و دانش‌آموزان دختر ۰/۶۹، میانگین طول دوره تحصیل مجموع دانش‌آموزان رشته‌های فنی و حرفه‌ای آموزش و پرورش استان در دوره مورد بررسی برابر با ۳/۳۷ سال، میانگین طول دوره تحصیل دانش‌آموزان پسر ۳/۴۷ و دانش‌آموزان دختر ۳/۲۲ سال، میانگین درصد فارغ‌التحصیل مجموع دانش‌آموزان رشته‌های فنی و حرفه‌ای استان در دوره مورد بررسی برابر با ۶۲/۲٪، درصد فارغ‌التحصیلی دانش‌آموزان پسر ۵۱/۵۵٪ و دانش‌آموزان دختر ۱۹/۷۶٪ بوده است.

توانگر (۱۳۷۸) کارایی داخلی نظام آموزشی استان فارس را طی سال‌های ۷۳-۱۳۶۶ بررسی کرده و به این نتیجه رسیده است که میزان افت تحصیلی در مجموع برابر با ۱۲/۲٪، نرخ امید به رسیدن به پایه آخر ۷۷/۶٪، میانگین طول سال‌های تحصیل ۵/۴۳ (برای دختران ۵/۴۰ و برای پسران ۵/۴۷) نرخ اتلاف ۱/۲٪ که سهم ترک تحصیل در آن ۶۰/۴٪ و سهم تکرار پایه در آن ۳۹/۶٪ بوده است، هم‌چنین دختران در بیشتر شاخص‌های کارایی داخلی وضعیت مناسب‌تری به نسبت پسران داشته‌اند.

نصیری خانقاه (۱۳۷۸) در پژوهشی کارایی داخلی مدارس راهنمایی تحصیلی شبانه روزی و روزانه همجوار در مناطق آموزشی استان همدان را در سالهای تحصیلی ۷۸-۱۳۷۱ مقایسه کرده است. یافته‌های اصلی پژوهش عبارت هستند از اینکه نرخ‌های قبولی و گذر تحصیلی

مدارس شبانه روزی از مدارس روزانه همجوار بیشتر؛ میانگین نرخ ارتقاء در هر دو نوع مدرسه در پایه اول کمتر از پایه‌های دوم و سوم؛ میانگین نرخهای گذر تحصیلی و ارتقاء دختران در هر دو نوع مدرسه از پسران بیشتر؛ نرخ تکرار پایه در مدارس شبانه روزی از مدارس روزانه همجوار کمتر و نرخ ترک تحصیل در مدارس شبانه روزی از مدارس روزانه همجوار بیشتر و میانگین نرخ ترک تحصیل پسران از دختران بیشتر بوده است.

سهرابی و قاسمیان (۱۳۷۷) در تحقیق خود کارایی داخلی دوره ابتدایی کشور را در سال ۱۳۷۲ بررسی کرده و به این نتیجه رسیدند که پایه‌های مرزی دارای کمترین میزان نرخ ارتقاء و بیشترین میزان نرخ تکرار پایه و ترک پایه تحصیلی بوده‌اند و میانگین طول دوره‌های تحصیل برای هر فارغ التحصیل ۵.۴۷ بوده است.

خدادوستان (۱۳۷۵) در پژوهشی درصد قبولی مناطق آموزشی در دروس املای فارسی، تاریخ و ریاضی دوره راهنمایی تحصیلی را در استان اصفهان طی سالهای ۷۳-۱۳۷۱ بررسی کرده است. یافته‌های عمده او حاکی است که درصد قبولی دختران در هر سه درس از پسران بیشتر؛ تغییرات درصد قبولی در درس املای فارسی در تمام مناطق زیاد؛ بیشترین تغییرات در پایه دوم و کمترین تغییرات در پایه سوم؛ تغییرات درصد قبولی در درس تاریخ در هر سه پایه تحصیلی این دوره کم؛ و تغییرات درصد قبولی در درس ریاضی در پایه‌های اول و دوم نیز کم و در پایه سوم زیاد بوده است.

سالمی (۱۳۷۵) در پژوهشی کارایی داخلی آموزش راهنمایی استان خوزستان را بررسی و آن را با پیش‌بینی برنامه اول و بعضی از سالهای برنامه دوم توسعه مقایسه کرده است. بعضی از یافته‌های پژوهش او به این شرح است که جمعیت دانش‌آموزی دوره راهنمایی تحصیلی استان از پیش‌بینی برنامه اول و سالهایی از برنامه دوم توسعه بیشتر؛ پوشش تحصیلی ظاهری این دوره از پیش‌بینی برنامه اول توسعه بیشتر؛ نرخ کارایی داخلی مدارس دخترانه (۸۰/۷۴ درصد) از مدارس پسرانه (۶۶/۳ درصد) بیشتر بوده است و نرخ‌های قبولی و گذر تحصیلی در طول برنامه افزایش و نرخ‌های تکرار پایه و ترک تحصیل کاهش یافته است.

همتی جشنی (۱۳۷۳) در پژوهشی به شیوه مقایسه‌ای عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان راهنمایی تحصیلی مدارس نمونه، غیر انتفاعی، شبانه روزی و عادی را در استان فارس در سال تحصیلی ۷۳-۱۳۷۲ بررسی کرده است. یافته‌های عمده پژوهش او حاکی است که پیشرفت

تحصیلی دانش‌آموزان مدارس نمونه از دانش‌آموزان مدارس غیر انتفاعی، شبانه روزی و عادی بالاتر و پیشرفت در مدارس شبانه روزی از مدارس عادی و غیر انتفاعی بالاتر بوده است؛ و بین پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مدارس غیر انتفاعی و عادی تفاوت معناداری وجود نداشته است. عزیززاده و همکاران (۱۳۷۲) در مقاله‌ای کارایی داخلی نظام آموزش متوسطه نظری را به تفکیک استان و جنس براساس اطلاعات سال‌های ۶۸-۱۳۶۷ و ۶۹-۱۳۶۸ بررسی کرده‌اند؛ عمده‌ترین یافته‌های این بررسی شامل این موارد بوده است که میزان نسبت اتلاف درباره دختران در همه استان‌ها، به جز استان‌های یزد، کهگیلویه و بویراحمد و بوشهر از مقادیر نسبت اتلاف پسران کمتر است، میزان هزینه ثبت شده به ازاء هر فارغ التحصیل دوره متوسطه کشور برای پسران ۷۴ درصد و برای دختران ۵۴ درصد بیش از میزان آن در حالت مطلوب است، میانگین طول دوره تحصیل برای فارغ التحصیلان پسر دوره متوسطه کشور ۴/۴۲ و برای فارغ التحصیلان دختر ۴/۲۷ سال است. جالب توجه است که دختران در مدت زمان کمتری دوره متوسطه را به پایان می‌رسانند و این موضوع در همه استان‌ها، به جز استان کهگیلویه و بویراحمد صادق است، نرخ ماندگاری در دوره متوسطه برای دختران بیش از پسران است و احتمال این که دانش‌آموزی که وارد دبیرستان می‌شود به اخذ دیپلم موفق شود، در باره دختران بیش از پسران است. در مجموع ۵۰ درصد دانش‌آموزان پسر و ۴۱ درصد دانش‌آموزان دختری که وارد دبیرستان می‌شوند، تحصیلات خود را ناقص رها کرده و قبل از اخذ دیپلم ترک تحصیل می‌کنند، پایه‌های مرزی (اول و آخر) دوره متوسطه هم در باره پسران و هم در باره دختران سهم بیشتری از ترک تحصیل‌کنندگان را نسبت به پایه‌های میانی به خود اختصاص می‌دهند.

دفتر هماهنگی طرحها و برنامه ریزی توسعه وزارت آموزش و پرورش (وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۷۱) در پژوهشی کارایی درونی دوره راهنمایی تحصیلی را در سطح کشور بررسی کرده است. یافته‌های این پژوهش حاکی است که کارایی درونی دوره راهنمایی تحصیلی در کل کشور ۵۷/۲۳ درصد و کارایی در شهرها ۵۹/۱۴ درصد و در روستاها ۴۹/۹۸ درصد است؛ کارایی داخلی مدارس دخترانه (۵۹/۲۵ درصد) از کارایی مدارس پسرانه (۵۴/۸۶ درصد) بیشتر است؛ کارایی داخلی مدارس شهری از کارایی مدارس روستایی بیشتر است؛ و هزینه ترک تحصیل از هزینه تکرار پایه در سطح کشور بیشتر است.

عزیززاده (۱۳۶۹) در پژوهشی کارایی داخلی آموزش و پرورش را در سطح کشور بررسی کرده

است. یافته‌های او در ارتباط با دوره راهنمایی تحصیلی حاکی است که ترک تحصیل در دوره‌های راهنمایی تحصیلی از دوره‌های دیگر بیشتر است. اتلاف منابع در این دوره زیاد و نسبت اتلاف در باره دانش‌آموزان پسر از دانش‌آموزان دختر بیشتر است. میانگین طول تحصیل دانش‌آموزان پسر از دانش‌آموزان دختر بیشتر است؛ و میزان هزینه صرف شده برای هر فارغ‌التحصیل دوره راهنمایی در مدارس پسرانه ۸۰ درصد و در مدارس دخترانه ۵۲ درصد بیشتر از میزان هزینه ایده آل است. در آخرین آمار منتشره توسط مرکز آمارهای یونسکو (www.uis.org) برخی از شاخص‌های کارایی داخلی دوره ابتدایی مناطق مختلف جهان ارائه شده‌اند. همان‌طور که مشخص است کشورهای در حال توسعه و مناطق کمتر توسعه یافته‌تر جهان از نظر برخورداری از شاخص‌های کارایی داخلی شرایط نامطلوبی دارند. (جدول ۲).

جدول ۲: شاخص‌های کارایی داخلی دوره ابتدایی مناطق مختلف جهان (www.uis.org)

نرخ فارغ‌التحصیلی			نرخ رسیدن به پایه پنجم			نرخ ترک تحصیل دوره			نرخ تکرار پایه دوره			مناطق و کشورهای جهان
پسر	دختر	کل	پسر	دختر	کل	پسر	دختر	کل	پسر	دختر	کل	
۸۶.۸	۸۶.۴	۸۶.۶	۱۳.۲	۱۳.۶	۱۳.۴	۳.۸	۴.۸	۴.۳	جهان
۹۸.۵	۹۷.۵	۹۸	۱.۵	۲.۵	۰/۲	۰/۱	۰/۱	۰/۱	کشورهای در حال گذار
۹۷.۸	۹۸.۸	۹۸.۳	۲.۲	۱.۲	۱.۷	۰/۹	۱.۲	۰/۱	کشورهای توسعه یافته
...	...	۷۹.۷	۸۲.۹	۸۰.۴	۸۱.۶	۲۰.۳	۵.۷	۷.۶	۶.۷	کشورهای در حال توسعه
۹۵.۴	۹۲.۸	۹۴.۱	۹۵.۴	۹۴	۹۴.۷	۴.۶	۷.۲	۵.۹	۳.۵	۴.۹	۴.۳	کشورهای عرب
۹۸.۲	۹۸.۴	۹۸.۳	۱.۸	۱.۶	۱.۷	۰/۹	اروپای مرکزی و شرقی
۹۸.۲	۹۶.۱	۹۷.۱	۱.۸	۳.۹	۲.۹	۰/۲	۰/۲	۰/۲	آسیای مرکزی
...	۱.۵	۲.۷	۲.۲	آسیای شرقی و اقیانوسیه
۸۷.۱	۸۵.۴	۸۶.۴	۸۸.۲	۸۷.۷	۸۸	۱۲.۹	۱۴.۳	۱۳.۶	۱.۷	۳.۲	۲.۵	آسیای شرقی
...	اقیانوسیه
...	...	۸۳.۱	۸۵.۱	۸۳.۶	۸۴.۳	۱۶.۹	۴.۸	۷	۵.۹	آمریکای لاتین و کارائیب
۸۳	۸۵.۷	۸۴.۴	۱۷	۱۴.۳	۱۵.۶	۴.۹	۵.۷	۴.۳	جزایر کارائیب
۸۲.۷	۷۹.۳	۸۰.۹	۸۶.۸	۸۲	۸۴.۳	۱۷.۳	۲۰.۷	۱۹.۱	۵.۸	۸	۶.۹	آمریکای لاتین
...	۰/۳	۰/۵	۰/۴	آمریکای شمالی و اروپای غربی
...	۸.۹	۹.۴	۹.۲	جنوب و غرب آسیا
۶۴.۸	۶۷	۶۶.۱	۷۴.۶	۷۱.۱	۷۲.۶	۳۵.۲	۳۳	۳۳.۹	۱۷.۷	۱۷.۵	۱۷.۶	جنوب صحرای آفریقا

* ... آمار موجود نیست.

بررسی دقیق پیشینه تحقیق ما را به نکات زیر رهنمون می‌کند:

کمترین میزان برخورداری از شاخص‌های کارایی داخلی در پایه‌های مرزی (اول و آخر) هر دوره مشاهده می‌شود (آتشک، ۱۳۸۸a,c؛ آتشک، ۱۳۸۶a,b,c,d؛ نصیری خانقاه، ۱۳۷۸؛ سهرابی و قاسمیان، ۱۳۷۷؛ خدادادوستان، ۱۳۷۵؛ عزیززاده و همکاران، ۱۳۷۲) نتایج تحقیقات حاکی از این است که سهم ترک تحصیل بر کاهش کارایی داخلی بیش از تکرار پایه است (عزیززاده و همکاران، ۱۳۷۲؛ وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۷۱؛ آتشک، ۱۳۸۸c؛ آتشک، ۱۳۸۶d).

دختران به رغم دسترسی کمتر به آموزش به نسبت پسران (آتشک، ۱۳۸۸b) در تمامی شاخص‌های کارایی داخلی شرایط بهتری از پسران دارند (آتشک، ۱۳۸۶d؛ فاتحی و شریف ۱۳۸۳؛ نصیری خانقاه، ۱۳۷۸؛ خدادادوستان، ۱۳۷۵؛ سالمی، ۱۳۷۵؛ عزیززاده و همکاران، ۱۳۷۲؛ وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۷۱).

مناطق توسعه یافته تر (شهرها نسبت به روستاها، کشورها، مناطق و استان‌های توسعه یافته تر نسبت به کشورها، مناطق و استان‌های کمتر توسعه یافته) شاخص‌های کارایی مطلوبتری دارند (آتشک، ۱۳۸۶d؛ عزیززاده و همکاران، ۱۳۷۲؛ وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۷۱، www.uis.org).

محدودیت‌های تحقیقات گذشته:

بررسی پیشینه تحقیقاتی حاکی از آن است که هیچ پژوهشی در دوره ابتدایی در سطح استان‌ها انجام نشده و سایر تحقیقات نیز در دوره‌های دیگر انجام شده است و نکته مهم دیگر، اشتباه روش شناختی که در برخی از تحقیقات وجود دارد، به گونه‌ای که برخی محاسبه ۳ شاخص ارتقاء، تکرار پایه و ترک تحصیل را معادل کارایی داخلی گرفته‌اند و برخی دیگر در نحوه محاسبه شاخص‌ها از جمله نرخ اتلاف دچار اشتباه شده‌اند (از جمله در تحقیقات میرهادی، ۱۳۸۴؛ فاتحی و شریف ۱۳۸۳).

با توجه به مطالب مذکور این تحقیق در پی بررسی کارایی داخلی نظام آموزشی دوره ابتدایی استان‌های کشور به منظور پی بردن به میزان برخورداری هر یک از استان‌ها از

شاخص‌های کارایی داخلی و میزان تفاوت آنها از یکدیگر و میانگین کشوری برای تحقق اهداف بند "۱۰" سند ایران در افق ۱۴۰۴، ماده "۶" تعهدنامه جهانی آموزش برای همه، بند "الف" و "ب" ماده "۵۲" قانون برنامه چهارم توسعه کشور، بند "الف" محور "چهارم" سند تلفیقی اسناد توسعه بخشی و فرابخشی برنامه چهارم توسعه کشور و فراهم کردن زمینه ایجاد برابری‌های آموزشی استانی انجام شده است.

ب) روش شناسی تحقیق:

نوع تحقیق:

تحقیق حاضر از لحاظ هدف، در زمره تحقیقات کاربردی و از نظر نوع تحقیق، توصیفی است.

جامعه و نمونه آماری:

جامعه آماری در این تحقیق عبارت از تعداد کلیه دانش‌آموزان در سال‌های تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴ و ۸۶-۱۳۸۵، تعداد کلیه دانش‌آموزان ارتقاء یافته، تکرار کنندگان پایه و تارکان تحصیل در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴ مقطع ابتدایی تمام استان‌های کشور است (وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۸۴ و ۱۳۸۵). به این دلیل در این تحقیق، نمونه برابر با جامعه آماری است.

روش جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها:

روش جمع‌آوری داده‌ها به صورت تحلیل ثانویه بوده که با استفاده از جدول کوهورت آموزشی، شاخص‌های مرتبط با کارایی داخلی دوره ابتدایی استان‌های کشور در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴ محاسبه شده‌اند. سپس با استفاده از آمار توصیفی (نمودار) برای رتبه بندی استان‌های کشور در میزان برخورداری از هریک از شاخص‌های کارایی داخلی دوره ابتدایی و تعیین میانگین کشوری در هر یک از شاخص‌های کارایی داخلی استفاده شده است.

سؤال‌های تحقیق:

این تحقیقی در پی پاسخ به یک سؤال کلی و یازده سؤال ویژه است.

سؤال کلی تحقیق:

کارایی داخلی دوره ابتدایی استان‌های کشور در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴ چه میزان است؟

سؤال‌های ویژه تحقیق:

۱. نرخ ارتقاء در هر یک از پایه‌های دوره ابتدایی استانهای کشور در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴ چه میزان است؟
۲. نرخ تکرار در هر یک از پایه‌های دوره ابتدایی استانهای کشور در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴ چه میزان است؟
۳. نرخ ترک تحصیل در هر یک از پایه‌های دوره ابتدایی استانهای کشور در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴ چه میزان است؟
۴. نرخ ماندگاری (بقاء، نگهداری، نگهداشت) در هر یک از پایه‌های دوره ابتدایی استانهای کشور در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴ چه میزان است؟
۵. نرخ تکمیل (فارغ التحصیلی) دوره ابتدایی استانهای کشور در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴ چه میزان است؟
۶. میانگین طول سالهای تحصیل برای هر فارغ التحصیل در دوره ابتدایی استانهای کشور در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴ چه میزان است؟
۷. نسبت درون داد به برون داد واقعی دوره ابتدایی استانهای کشور در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴ چه میزان است؟
۸. نرخ اتلاف دوره ابتدایی استانهای کشور در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴ چه میزان است؟
۹. درصد اتلاف ناشی از ترک تحصیل دوره ابتدایی استانهای کشور در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴ چه میزان است؟
۱۰. درصد اتلاف ناشی از تکرار پایه دوره ابتدایی استانهای کشور در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴ چه میزان است؟
۱۱. ضریب کارایی داخلی دوره ابتدایی استانهای کشور در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴ چه میزان است؟

ج) یافته‌های تحقیق:

در این بخش ابتدا سؤال‌های ویژه تحقیق مطرح و سپس نتایج حاصل از محاسبه شاخص‌ها در قالب نمودار ارائه شده‌اند.

سؤال اول: نرخ ارتقاء در هر یک از پایه‌های دوره ابتدایی استانهای کشور چه میزان است؟

در نمودار ۱ نرخ ارتقاء پایه‌های اول، دوم، سوم، چهارم، پنجم دوره ابتدایی استان‌های کشور ترسیم شده است. همان‌طور که در نمودارهای زیر مشخص است:

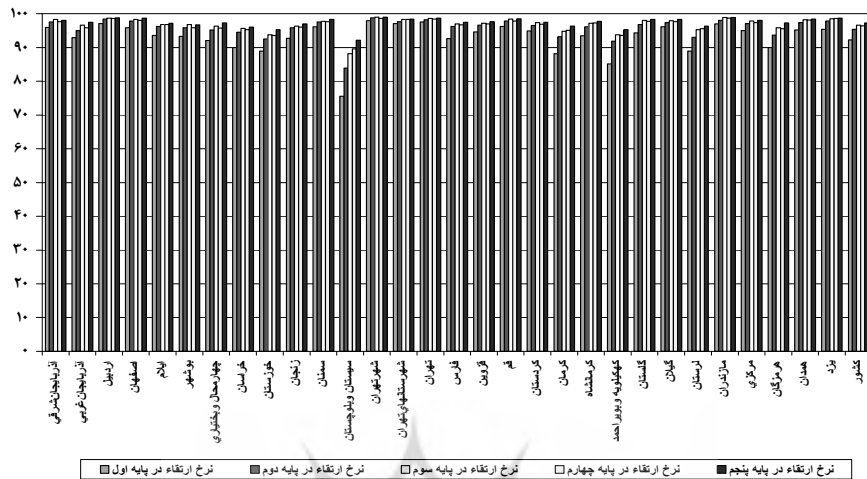
در پایه اول شهر تهران (۹۸٪) و سیستان و بلوچستان (۷۵.۶٪) به ترتیب بیشترین و کمترین میزان برخورداری از نرخ ارتقاء را داشته‌اند، که تفاوت بین این دو استان برابر با ۲۲.۴٪ بوده است. هم‌چنین میانگین کشوری در این خصوص برابر با ۹۲.۳٪ بوده که ۲۲ استان وضعیت مطلوب‌تر از میانگین کشوری دارند.

در پایه دوم شهر تهران (۹۸.۹٪) و سیستان و بلوچستان (۸۳.۹٪) به ترتیب بیشترین و کمترین میزان برخورداری از نرخ ارتقاء را داشته‌اند، که تفاوت بین این دو استان برابر با ۱۵٪ بوده است. هم‌چنین میانگین کشوری در این خصوص برابر با ۹۵.۳٪ بوده که ۲۱ استان دارای وضعیت مطلوب‌تر از میانگین کشوری هستند.

در پایه سوم شهر تهران (۹۹٪) و سیستان و بلوچستان (۸۸.۲٪) به ترتیب بیشترین و کمترین میزان برخورداری از نرخ ارتقاء را داشته‌اند، که تفاوت بین این دو استان برابر با ۱۰.۸٪ بوده است. هم‌چنین میانگین کشوری در این خصوص برابر با ۹۶.۵٪ بوده که ۲۱ استان وضعیت مطلوب‌تر از میانگین کشوری دارند.

در پایه چهارم شهر تهران (۹۸.۸٪) و سیستان و بلوچستان (۸۹.۶٪) به ترتیب بیشترین و کمترین میزان برخورداری از نرخ ارتقاء را داشته‌اند، که تفاوت بین این دو استان برابر با ۹.۲٪ بوده است. هم‌چنین میانگین کشوری در این خصوص برابر با ۹۶.۴٪ بوده که ۱۹ استان وضعیت مطلوب‌تر از میانگین کشوری دارند.

در پایه پنجم شهر تهران (۹۹٪) و سیستان و بلوچستان (۹۲.۲٪) به ترتیب بیشترین و کمترین میزان برخورداری از نرخ ارتقاء را داشته‌اند، که تفاوت بین این دو استان برابر با ۶.۸٪ بوده است. هم‌چنین میانگین کشوری در این خصوص برابر با ۹۷.۳٪ بوده که ۲۰ استان وضعیت مطلوب‌تر از میانگین کشوری دارند.

نمودار ۱: درصد نرخ ارتقاء پایه اول تا پنجم دوره ابتدایی استانهای کشور در سال تحصیلی ۱۳۸۴-۸۵

سؤال دوم: نرخ تکرار پایه در هر یک از پایه‌های دوره ابتدایی استانهای کشور چه میزان است؟

در نمودار ۲ نرخ تکرار پایه‌های اول، دوم، سوم، چهارم، پنجم دوره ابتدایی استانهای کشور ترسیم شده است. همان‌طور که در نمودارهای زیر مشخص است:

در پایه اول شهرتهران (۰/۰۶٪) و سیستان و بلوچستان (۱۳/۶٪) به ترتیب کمترین و بیشترین میزان برخورداری از نرخ تکرار پایه را داشته‌اند، که تفاوت بین این دو استان برابر با ۱۳٪ بوده است. هم‌چنین میانگین کشوری در این خصوص برابر با ۴/۲٪ بوده که ۱۲ استان وضعیت نامطلوبتر از میانگین کشوری دارند.

در پایه دوم شهرتهران (۰/۰۳٪) و سیستان و بلوچستان (۱۰/۱٪) به ترتیب کمترین و بیشترین میزان برخورداری از نرخ تکرار پایه را داشته‌اند، که تفاوت بین این دو استان برابر با ۹/۸٪ بوده است. هم‌چنین میانگین کشوری در این خصوص برابر با ۲/۵٪ بوده که ۱۱ استان وضعیت نامطلوبتر از میانگین کشوری دارند.

در پایه سوم شهرتهران (۰/۰۲٪) و سیستان و بلوچستان (۶/۴٪) به ترتیب کمترین و بیشترین میزان برخورداری از نرخ تکرار پایه را داشته‌اند، که تفاوت بین این دو استان برابر با

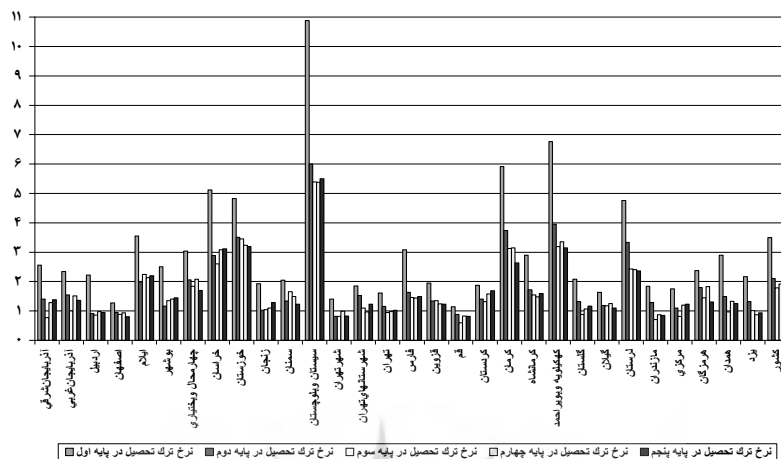
در پایه اول قم (۱.۱٪) و سیستان و بلوچستان (۱۰.۹٪) به ترتیب کمترین و بیشترین میزان برخورداری از نرخ ترک تحصیل را داشته‌اند، که تفاوت بین این دو استان برابر با ۹.۸٪ بوده است. هم‌چنین میانگین کشوری در این خصوص برابر با ۳.۴٪ بوده که ۷ استان وضعیت نامطلوبتر از میانگین کشوری دارند.

در پایه دوم شهرتهران (۰.۸٪) و سیستان و بلوچستان (۰.۶٪) به ترتیب کمترین و بیشترین میزان برخورداری از نرخ ترک تحصیل را داشته‌اند، که تفاوت بین این دو استان برابر با ۵.۲٪ بوده است. هم‌چنین میانگین کشوری در این خصوص برابر با ۲.۱٪ بوده که ۶ استان وضعیت نامطلوبتر از میانگین کشوری دارند.

در پایه سوم قم (۰.۶٪) و سیستان و بلوچستان (۵.۴٪) به ترتیب کمترین و بیشترین میزان برخورداری از نرخ ترک تحصیل را داشته‌اند، که تفاوت بین این دو استان برابر با ۴.۸٪ بوده است. هم‌چنین میانگین کشوری در این خصوص برابر با ۱.۷٪ بوده که ۸ استان وضعیت نامطلوبتر از میانگین کشوری دارند.

در پایه چهارم قم (۰.۸٪) و سیستان و بلوچستان (۵.۴٪) به ترتیب کمترین و بیشترین میزان برخورداری از نرخ ترک تحصیل را داشته‌اند، که تفاوت بین این دو استان برابر با ۴.۶٪ بوده است. هم‌چنین میانگین کشوری در این خصوص برابر با ۱.۹٪ بوده که ۸ استان وضعیت نامطلوبتر از میانگین کشوری دارند.

در پایه پنجم اصفهان (۰.۸٪) و سیستان و بلوچستان (۵.۵٪) به ترتیب کمترین و بیشترین میزان برخورداری از نرخ ترک تحصیل را داشته‌اند، که تفاوت بین این دو استان برابر با ۴.۷٪ بوده است. هم‌چنین میانگین کشوری در این خصوص برابر با ۱.۹٪ بوده که ۷ استان وضعیت نامطلوبتر از میانگین کشوری دارند.

نمودار ۳: درصد ترک تحصیل پایه‌های اول تا پنجم دوره ابتدایی استان‌های کشور در سال تحصیلی ۱۳۸۴-۸۵

سؤال چهارم: نرخ ماندگاری در هر یک از پایه‌های دوره ابتدایی استان‌های کشور چه میزان است؟

در نمودار ۴ نرخ ماندگاری پایه‌های اول، دوم، سوم، چهارم، پنجم دوره ابتدایی استان‌های کشور ترسیم شده است. همان‌طور که در نمودارهای زیر مشخص است:

در پایه اول قم (۹۸.۸٪) و سیستان و بلوچستان (۸۷.۴٪) به ترتیب بیشترین و کمترین میزان بر خورداری از نرخ ماندگاری را داشته‌اند، که تفاوت بین این دو استان برابر با ۱۱.۴٪ بوده است. هم‌چنین میانگین کشوری در این خصوص برابر با ۹۶.۴٪ بوده که ۲۳ استان وضعیت مطلوب‌تر از میانگین کشوری دارند.

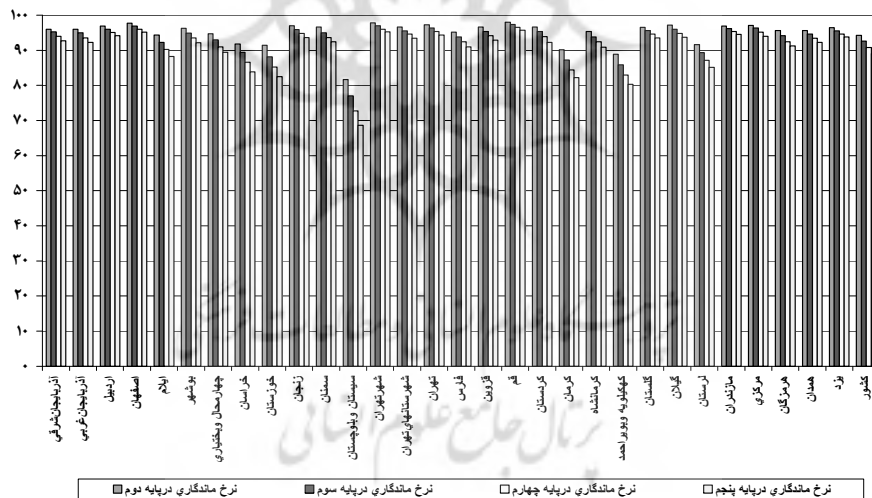
در پایه دوم قم (۹۷.۹٪) و سیستان و بلوچستان (۸۱.۶٪) به ترتیب بیشترین و کمترین میزان بر خورداری از نرخ ماندگاری را داشته‌اند، که تفاوت بین این دو استان برابر با ۱۶.۳٪ بوده است. هم‌چنین میانگین کشوری در این خصوص برابر با ۹۴.۳٪ بوده که ۲۴ استان وضعیت مطلوب‌تر از میانگین کشوری دارند.

در پایه سوم قم (۹۷.۴٪) و سیستان و بلوچستان (۷۷٪) به ترتیب بیشترین و کمترین میزان

برخوررداری از نرخ ماندگاری را داشته‌اند، که تفاوت بین این دو استان برابر با ۲۰.۴٪ بوده است. هم چنین میانگین کشوری در این خصوص برابر با ۹۲.۶٪ بوده که ۲۳ استان وضعیت مطلوبتر از میانگین کشوری دارند.

در پایه چهارم قم (۹۶.۵٪) و سیستان و بلوچستان (۷۲.۷٪) به ترتیب بیشترین و کمترین میزان برخوردارگی از نرخ ماندگاری را داشته‌اند، که تفاوت بین این دو استان برابر با ۲۳.۸٪ بوده است. هم چنین میانگین کشوری در این خصوص برابر با ۹۰.۸٪ بوده که ۲۳ استان وضعیت مطلوبتر از میانگین کشوری دارند.

در پایه پنجم قم (۹۵.۷٪) و سیستان و بلوچستان (۶۸.۷٪) به ترتیب بیشترین و کمترین میزان برخوردارگی از نرخ ماندگاری را داشته‌اند، که تفاوت بین این دو استان برابر با ۲۷٪ بوده است. هم چنین میانگین کشوری در این خصوص برابر با ۸۹.۱٪ بوده که ۲۳ استان وضعیت مطلوبتر از میانگین کشوری دارند.

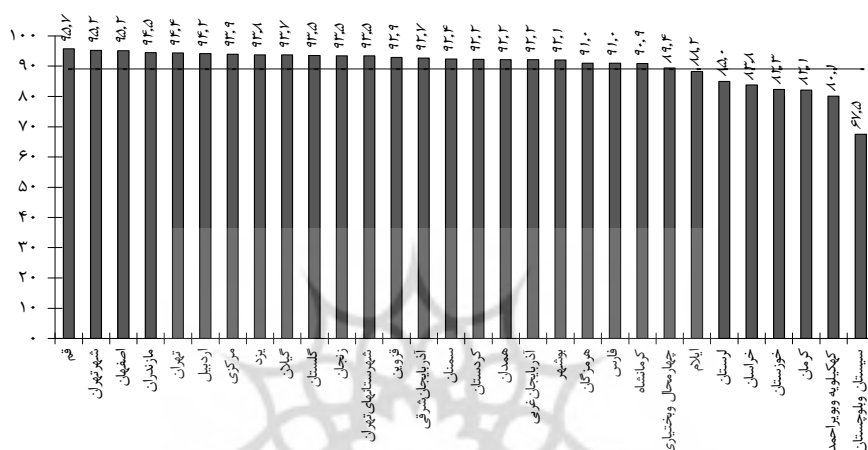

نمودار ۴: درصد نرخ ماندگاری در پایه اول تا پنجم دوره ابتدایی استانهای کشور در سال

تحصیلی ۱۳۸۴-۸۵

سؤال پنجم: نرخ تکمیل (فارغ التحصیلی) دوره ابتدایی استانهای کشور چه میزان است؟
استان قم با ۹۵.۷٪ و سیستان و بلوچستان با ۶۷.۵٪ به ترتیب بیشترین و کمترین میزان

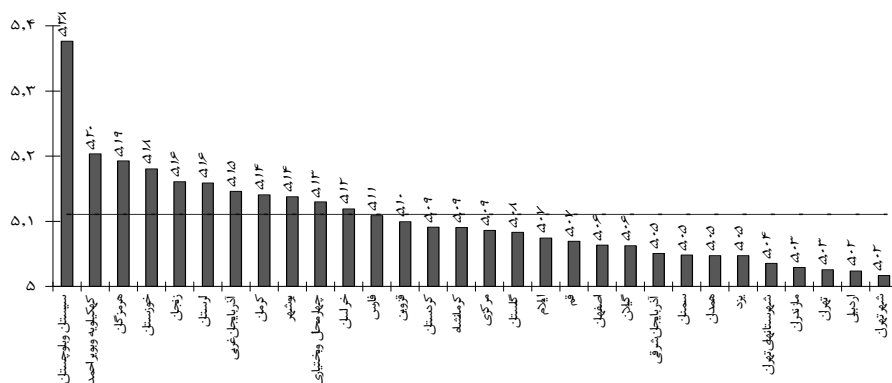
برخورداری از نرخ تکمیل (فارغ التحصیلی) دوره ابتدایی را داشته‌اند، که تفاوت بین این دو استان برابر با ۲۸.۲٪ بوده است. هم چنین میانگین کشوری در این خصوص برابر با ۸۹٪ بوده که ۲۲ استان وضعیت مطلوبتر از میانگین کشوری دارند (نمودار ۵).

نمودار ۵: درصد نرخ تکمیل دوره ابتدایی استان‌های کشور در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴؛ میانگین کشوری (خط-) ۸۹٪

سؤال ششم: میانگین طول سال‌های تحصیل برای هر فارغ التحصیل در دوره ابتدایی استان‌های کشور چه میزان است؟

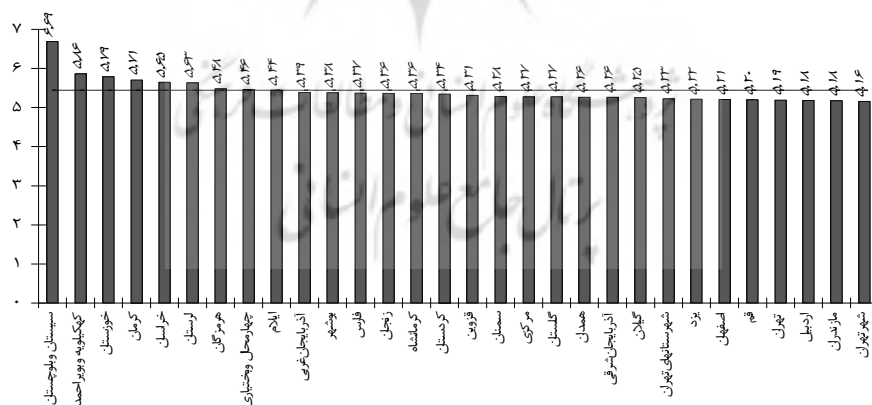
شهر تهران با ۵.۰۲ دانش‌آموز سال و سیستان و بلوچستان با ۵.۳۸ دانش‌آموز سال به ترتیب مطلوبترین و نامطلوبترین میانگین طول سال‌های تحصیل برای هر فارغ التحصیل را داشته‌اند، که تفاوت بین این دو استان برابر با ۰/۳۶ دانش‌آموز سال بوده است. هم چنین میانگین کشوری در این خصوص برابر با ۵.۱۱ دانش‌آموز سال بوده که ۱۳ استان وضعیت نامطلوبتر از میانگین کشوری دارند (نمودار ۶).

نمودار ۶: میانگین طول سالهای تحصیل برای هر فارغ التحصیل در دوره ابتدایی استانهای کشور در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴، میانگین کشوری (خط -) ۵/۱۱ سال

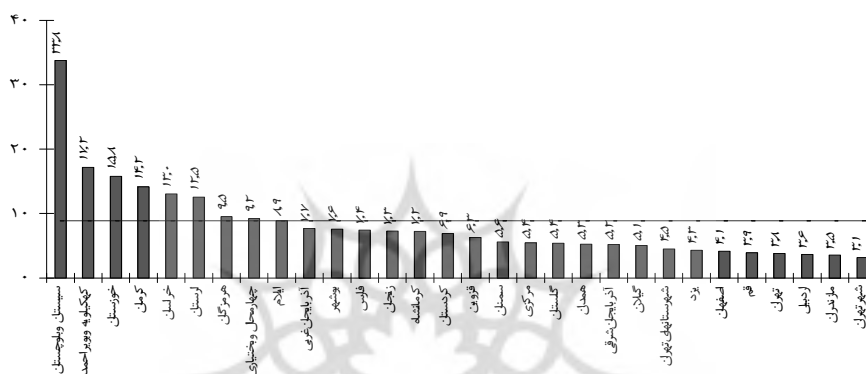
سؤال هفتم: نسبت درون داد به برون داد واقعی دوره ابتدایی استانهای کشور چه میزان است؟

شهر تهران با ۵.۱۶ دانش آموز - سال و سیستان و بلوچستان با ۶.۶۹ دانش آموز - سال به ترتیب مطلوبترین و نامطلوبترین نسبت درون داد به برون داد واقعی را داشته اند، که تفاوت بین این دو استان برابر با ۱.۵۳ دانش آموز - سال بوده است. هم چنین میانگین کشوری در این خصوص برابر با ۵.۴۴ دانش آموز - سال بوده که ۱۰ استان وضعیت نامطلوبتر از میانگین کشوری دارند (نمودار ۷).

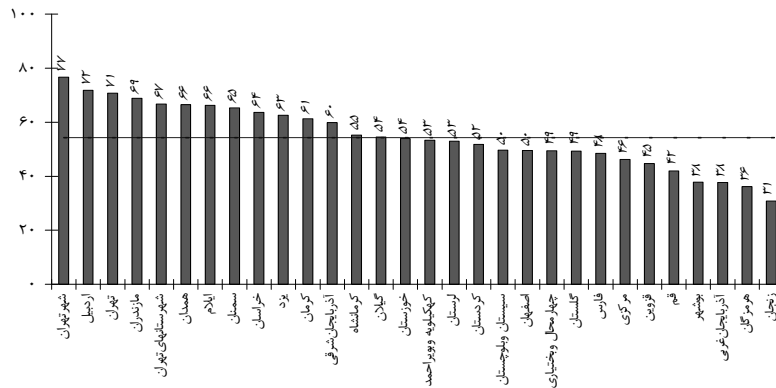
نمودار ۷: نسبت درون داد به برون داد واقعی دوره ابتدایی استانهای کشور در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴، میانگین کشوری (خط -) ۵/۴۴ سال

سؤال هشتم: نرخ اتلاف دوره ابتدایی استانهای کشور چه میزان است؟
 شهر تهران با ۳۰.۱٪ و سیستان و بلوچستان با ۳۳.۸٪ به ترتیب کمترین و بیشترین نرخ اتلاف را داشته‌اند، که تفاوت بین این دو استان برابر با ۳۰.۷٪ بوده است. هم‌چنین میانگین کشوری در این خصوص برابر با ۸.۸۶٪ بوده که ۱۰ استان وضعیت نامطلوبتر از میانگین کشوری دارند (نمودار ۸).

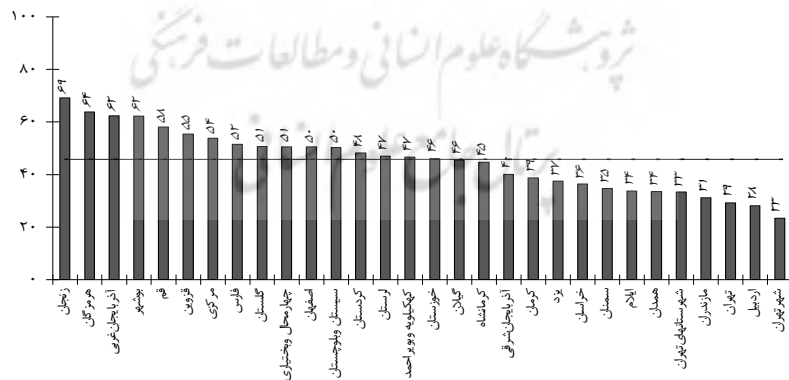
نمودار ۸: درصد نرخ اتلاف دوره ابتدایی استانهای کشور در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴؛ میانگین کشوری (خط-) ۸.۸۶٪

سؤال نهم: درصد اتلاف ناشی از ترک تحصیل دوره ابتدایی استانهای کشور چه میزان است؟
 شهر تهران با ۷.۷٪ و زنجان با ۳.۱٪ به ترتیب کمترین و بیشترین درصد اتلاف ناشی از ترک تحصیل را داشته‌اند، که تفاوت بین این دو استان برابر با ۴.۶٪ بوده است. هم‌چنین میانگین کشوری در این خصوص برابر با ۵۴.۲٪ بوده که در ۱۴ استان ترک تحصیل در اتلاف به نسبت میانگین کشوری سهم بیشتری دارد (نمودار ۹).

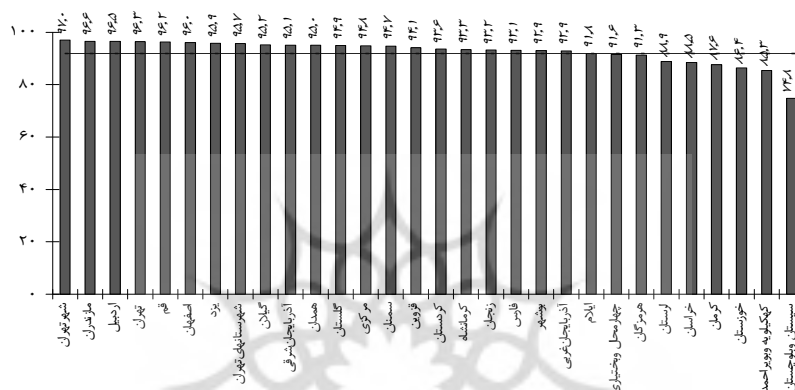
نمودار ۹: درصد نرخ اتلاف ناشی از ترک تحصیل دوره ابتدایی استانهای کشور در سال تحصیلی ۸۵-۸۴؛ میانگین کشوری (خط-) ۵۴/۲٪

سؤال دهم: درصد اتلاف ناشی از تکرار پایه دوره ابتدایی استانهای کشور چه میزان است؟ شهر تهران با ۲۳٪ و زنجان با ۶۹٪ به ترتیب کمترین و بیشترین درصد اتلاف ناشی از تکرار پایه را داشته اند، که تفاوت بین این دو استان برابر با ۴۶٪ بوده است. هم چنین میانگین کشوری در این خصوص برابر با ۴۵٫۸٪ بوده که در ۱۶ استان تکرار پایه به نسبت میانگین کشوری سهم بیشتری در اتلاف دارد (نمودار ۱۰).

نمودار ۱۰: درصد نرخ اتلاف ناشی از تکرار پایه دوره ابتدایی استانهای کشور در سال تحصیلی ۸۵-۸۴؛ میانگین کشوری (خط-) ۴۵/۸٪

سؤال یازدهم: ضریب کارایی داخلی دوره ابتدایی استانهای کشور چه میزان است؟
 شهر تهران با ۹۷٪ و سیستان و بلوچستان با ۷۴٫۸٪ به ترتیب بیشترین و کمترین ضریب کارایی داخلی را داشته‌اند، که تفاوت بین این دو استان برابر با ۲۲٫۲٪ بوده است. هم‌چنین میانگین کشوری در این خصوص برابر با ۹۱٫۸٪ بوده که ۲۰ استان وضعیت مطلوبتری از میانگین کشوری دارند (نمودار ۱۱).

نمودار ۱۱: درصد ضریب کارایی داخلی دوره ابتدایی استانهای کشور در سال تحصیلی ۸۵-
 ۱۳۸۴؛ میانگین کشوری (خط-) ۹۱/۸٪

بحث و نتیجه‌گیری

در این بخش جوانب دیگری از نتایج حاصل از پاسخ به سؤال‌های پژوهشی مطرح و ضمن بحث در خصوص آنها، همسویی آنها با یافته‌های سایر تحقیقات ارائه و در انتها نتیجه‌گیری مقتضی ارائه خواهد شد:

۱- نرخ ارتقاء در هر یک از پایه‌های دوره ابتدایی استانهای کشور در سال تحصیلی ۸۵-

۱۳۸۴ چه میزان است؟

نتایج حاکی از آن بود که استان‌های سیستان و بلوچستان، کهگیلویه و بویراحمد، خوزستان و کرمان نامطلوبترین وضعیت و استان‌هایی همچون شهر تهران، تهران، اردبیل و مازندران مطلوبترین وضعیت را از منظر برخورداری از شاخص ارتقاء دارند. نکته جالب توجه دیگر این است که در تمامی ۵ پایه استان سیستان و بلوچستان در ردیف آخر و شهر تهران در

ردیف اول برخوردار از نرخ ارتقاء قرار دارند. با بالا رفتن پایه‌ها در نرخ ارتقاء در مطلوبترین حالت (در مطلوبترین حالت تفاوت بین نرخ ارتقاء پایه اول و پنجم تنها ۱٪ است) و هم چنین میانگین کشوری (تفاوت بین نرخ ارتقاء میانگین کشوری در پایه اول و پنجم ۵٪ است) تغییر چندانی مشاهده نمی‌شود، اما در نامطلوبترین حالت این نرخ بهبود جالب توجهی می‌یابد (افزایش ۱۶.۶٪ در نرخ ارتقاء از پایه اول به پنجم مشاهده می‌شود به گونه‌ای که از ۷۵.۶٪ در پایه اول به ۹۲.۲٪ در پایه پنجم می‌رسد). تفاوت بین مطلوبترین و نامطلوبترین استان نیز با بالا رفتن پایه‌ها کاهش می‌یابد به گونه‌ای که از تفاوت ۲۲.۴٪ در پایه اول به ۶.۸٪ در پایه پنجم کاهش می‌یابد. بالاترین نرخ ارتقاء در بین پایه‌ها در پایه‌های سوم و پنجم (۹۹٪) و کمترین آن در پایه اول (۷۵.۶٪) بوده، هم چنین بیشترین و کمترین نرخ ارتقاء در سطح کشور به ترتیب در پایه‌های اول (۹۲.۳٪) و پنجم (۹۷.۳٪) است. بیشترین و کمترین نابرابری در بین استان‌ها نیز به ترتیب در پایه اول (۲۲.۴٪) و پنجم (۶.۸٪) بوده است.

۲- نرخ تکرار در هر یک از پایه‌های دوره ابتدایی استانهای کشور در سال تحصیلی ۸۵-

۱۳۸۴ چه میزان است؟

استان‌های سیستان و بلوچستان، کهگیلویه و بویراحمد، خوزستان و هرمزگان نامطلوبترین وضعیت و استان‌هایی همچون شهر تهران، تهران، اردبیل و مازندران مطلوبترین وضعیت از نظر برخوردار از نرخ تکرار پایه را دارند. نکته جالب توجه دیگر این است که در تمامی ۵ پایه استان سیستان و بلوچستان در ردیف آخر و شهر تهران به جز در پایه چهارم در ردیف اول برخوردار از نرخ تکرار پایه قرار دارند. هم چنین تجزیه و تحلیل داده‌های مرتبط با این سؤال حاکی از آن است با بالا رفتن پایه‌ها در نرخ تکرار پایه در مطلوبترین حالت (در مطلوبترین حالت تفاوت بین نرخ تکرار پایه اول و پنجم تنها ۴٪ است) و هم چنین میانگین کشوری (تفاوت بین نرخ تکرار پایه میانگین کشوری در پایه اول و پنجم ۳.۸٪ است) تغییر چندانی مشاهده نمی‌شود، اما در نامطلوبترین حالت این نرخ کاهش جالب توجهی می‌یابد (کاهش ۱۱.۳٪ در نرخ تکرار پایه از پایه اول به پنجم مشاهده می‌شود به گونه‌ای که از ۱۳.۶٪ در پایه اول به ۲.۳٪ در پایه پنجم می‌رسد). تفاوت بین مطلوبترین و نامطلوبترین استان نیز با بالا رفتن پایه‌ها کاهش می‌یابد به گونه‌ای که از تفاوت ۱۳٪ در پایه اول به ۲.۱٪ در پایه پنجم کاهش می‌یابد. بالاترین نرخ تکرار پایه در بین پایه‌ها در پایه اول (۱۳.۶٪) و کمترین آن

در پایه سوم و پنجم (۰/۲٪) بوده، هم چنین بیشترین و کمترین نرخ تکرار پایه در سطح کشور به ترتیب در پایه‌های اول (۰/۴۲٪) و پنجم (۰/۸٪) است. بیشترین و کمترین نابرابری در بین استان‌ها نیز به ترتیب در پایه اول (۰/۱۳٪) و پنجم (۰/۲۱٪) بوده است.

۳- نرخ ترک تحصیل در هر یک از پایه‌های دوره ابتدایی استانهای کشور در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴ چه میزان است؟

استان‌های سیستان و بلوچستان، کهگیلویه و بویراحمد، خوزستان و کرمان نامطلوبترین وضعیت و استان‌هایی همچون شهر تهران، قم، اصفهان و مازندران مطلوبترین وضعیت از نظر برخورداری از نرخ ترک تحصیل را دارند. نکته جالب توجه دیگر این است که در تمامی ۵ پایه استان سیستان و بلوچستان در ردیف آخر و شهر تهران و قم هر کدام در دو پایه کمترین نرخ ترک تحصیل را داشته‌اند. در این نرخ نیز با بالا رفتن پایه‌ها در نرخ ترک تحصیل در مطلوبترین حالت (در مطلوبترین حالت تفاوت بین نرخ ترک تحصیل اول و پنجم تنها ۰/۳٪ است) و هم چنین میانگین کشوری (تفاوت بین نرخ ترک تحصیل میانگین کشوری در پایه اول و پنجم ۱/۵٪ است) تغییر چندانی مشاهده نمی‌شود، اما در نامطلوبترین حالت این نرخ کاهش جالب توجهی می‌یابد (کاهش ۵/۴٪ در نرخ ترک تحصیل از پایه اول به پنجم مشاهده می‌شود به گونه‌ای که از ۱۰/۹٪ در پایه اول به ۵/۵٪ در پایه پنجم می‌رسد). تفاوت میان مطلوبترین و نامطلوبترین استان نیز با بالا رفتن پایه‌ها کاهش می‌یابد به گونه‌ای که از تفاوت ۹/۸٪ در پایه اول به ۴/۷٪ در پایه پنجم کاهش می‌یابد. بالاترین نرخ ترک تحصیل در بین پایه‌ها در پایه اول (۱۰/۹٪) و کمترین آن در پایه سوم (۰/۶٪) بوده، هم چنین بیشترین و کمترین نرخ ترک تحصیل در سطح کشور به ترتیب در پایه‌های اول (۳/۴٪) و سوم (۱/۷٪) می‌باشد. بیشترین و کمترین نابرابری در بین استان‌ها نیز به ترتیب در پایه اول (۹/۸٪) و چهارم (۴/۶٪) بوده است.

نتایج حاصل از محاسبه نرخ‌های ارتقاء، تکرار پایه، ترک تحصیل در مقطع ابتدایی مبنی بر این نکته که در بین ۵ پایه، پایه اول نامطلوبترین وضعیت را داشته است با یافته‌های آتشک، ۱۳۸۸۷؛ آتشک، ۱۳۸۶۵؛ نصیری خانقاه، ۱۳۷۸؛ خدادوستان، ۱۳۷۵؛ عزیززاده و همکاران، ۱۳۷۲ همسو است.

۴- نرخ ماندگاری در هر یک از پایه‌های دوره ابتدایی استانهای کشور در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴ چه میزان است؟

استان‌های سیستان و بلوچستان، کهگیلویه و بویراحمد، خوزستان و کرمان نامطلوبترین وضعیت و استان‌هایی همچون شهر تهران، تهران، قم و اصفهان مازندران مطلوبترین وضعیت از نظر برخورداری از نرخ ماندگاری را دارند. نکته جالب توجه دیگر این است که در تمامی ۵ پایه استان سیستان و بلوچستان در ردیف آخر و قم در ردیف اول برخورداری از نرخ ماندگاری قرار دارند. تفاوت بین مطلوبترین و نامطلوبترین استان نیز با بالا رفتن پایه‌ها افزایش می‌یابد به گونه‌ای که از تفاوت ۱۱.۴٪ در پایه اول به ۲۷٪ در پایه پنجم کاهش می‌یابد.

۵- نرخ تکمیل دوره ابتدایی استانهای کشور در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴ چه میزان است؟

استان‌هایی همانند سیستان و بلوچستان، کهگیلویه و بویراحمد، خوزستان و کرمان کمترین و استان‌هایی همانند قم، شهر تهران، اصفهان و مازندران بیشترین نرخ تکمیل دوره را در دوره مذکور داشته‌اند (نمودار ۵). نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌های این سؤال حاکی از این است که در سیستان و بلوچستان (بدترین شرایط) ۶۷۵ نفر، قم (بهترین شرایط) ۹۵۷ نفر، کشور ۸۹۰ نفر از ۱۰۰۰ نفر مفروض به تکمیل دوره موفق شده و مابقی از نظام آموزشی خارج شده‌اند.

۶- میانگین طول سالهای تحصیل برای هر فارغ التحصیل در دوره ابتدایی استانهای کشور در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴ چه میزان است؟

استان‌هایی همانند شهر تهران، اردبیل، تهران، و مازندران مطلوبترین و استان‌هایی همانند سیستان و بلوچستان، کهگیلویه و بویراحمد، هرمزگان و خوزستان نامطلوبترین میانگین طول سالهای تحصیل برای هر فارغ التحصیل در دوره مذکور داشته‌اند. این امر حاکی از آن است که برای فارغ التحصیل شدن هر فرد در استان سیستان و بلوچستان (نامطلوبترین وضعیت) ۰/۳۸ دانش آموز - سال (معادل ۱۰۲ روز تحصیلی)، شهر تهران (مطلوبترین وضعیت) ۰/۰۲ دانش آموز - سال (معادل ۵ روز تحصیلی) و کشور ۰/۱۱ دانش آموز - سال (معادل ۲۹ روز تحصیلی) اضافی هزینه شده است (نمودار ۶).

۷- نسبت درون داد به برون داد واقعی دوره ابتدایی استانهای کشور در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴ چه میزان است؟

استان‌هایی همانند شهر تهران، مازندران، اردبیل و تهران مطلوبترین و استان‌هایی همانند

سیستان و بلوچستان، کهگیلویه و بویر احمد، خوزستان و کرمان نامطلوبترین نسبت درون داد به برون داد واقعی را در دوره مذکور داشته‌اند (نمودار ۷). در شهر تهران (مطلوبترین وضعیت) ۰/۱۶ دانش‌آموز سال (معادل ۴۳ روز تحصیلی) در سیستان و بلوچستان (نامطلوبترین وضعیت) ۱.۶۹ دانش‌آموز سال (معادل ۴۵۶ روز تحصیلی) در کشور ۰/۴۴ دانش‌آموز سال (معادل ۱۱۸ روز تحصیلی) برای هر دانش‌آموز، هزینه اضافی بر نظام آموزشی دوره راهنمایی تحصیلی تحمیل شده است

۸-۹-۱۰- نرخ اتلاف، درصد اتلاف ناشی از ترک تحصیل و تکرار پایه در دوره ابتدایی استانهای کشور در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴ چه میزان است؟

استان‌هایی همانند شهر تهران، مازندران، اردبیل و تهران کمترین و استان‌هایی همانند سیستان و بلوچستان، کهگیلویه و بویر احمد، خوزستان و کرمان بیشترین نرخ اتلاف (نمودار ۸)؛ استان‌هایی همانند زنجان، هرمزگان، آذربایجان غربی و بوشهر کمترین و استان‌هایی همانند شهر تهران، اردبیل، تهران و مازندران دارای بیشترین درصد اتلاف ناشی از ترک تحصیل (نمودار ۹) و استان‌هایی همانند شهر تهران، اردبیل، تهران و مازندران کمترین و استان‌های زنجان، هرمزگان، آذربایجان غربی و بوشهر بیشترین درصد اتلاف ناشی از تکرار پایه در دوره مذکور را داشته‌اند (نمودار ۱۰)، نکته جالب توجه در نرخ اتلاف این است که در ۱۸ استان و هم چنین میانگین کشور سهم ترک تحصیل در اتلاف بیش از تکرار پایه است (نمودار ۱۰) که این امر مؤید نتایج آتشک (۱۳۸۶a,d)، وزارت آموزش و پرورش (۱۳۷۱) و عزیززاده (۱۳۶۹) است.

۱۱- ضریب کارایی داخلی دوره ابتدایی استانهای کشور در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴ چه میزان است؟

استان‌هایی همانند شهر تهران، مازندران، اردبیل و تهران بیشترین و استان‌هایی همانند سیستان و بلوچستان، کهگیلویه و بویر احمد، خوزستان و کرمان کمترین ضریب کارایی داخلی را در دوره مذکور داشته‌اند (نمودار ۱۱). به این معنی که در سطح کشوری ۸.۲٪، در بدترین وضعیت (استان سیستان و بلوچستان) ۲۵.۲٪ و در بهترین وضعیت (شهر تهران) ۳٪ کارایی داخلی دوره ابتدایی تا رسیدن به مطلوبترین وضعیت

فاصله وجود دارد که این امر با یافته‌های آتشک، ۱۳۸۸c؛ آتشک، ۱۳۸۶d؛ عزیززاده و همکاران، ۱۳۷۲؛ وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۷۱، www.uis.org همسوست.

براساس بررسی‌ها و تحقیقات مشخص شده که عوامل بسیار متنوعی بر کارایی داخلی مؤثر است که در یک تقسیم بندی کلی می‌توان آنها را در ۴ دسته عوامل فردی، خانوادگی، آموزشی و آموزشی، اقتصادی و اجتماعی قرار داد (آتشک، ۱۳۸۸a,c؛ آتشک، ۱۳۸۶b,c,d؛ شریعت رودسری، ۱۳۸۴؛ نادری، ۱۳۸۱؛ دلاکوه، ۱۳۸۰؛ آجرلو، ۱۳۷۹؛ کاکیا، ۱۳۷۹؛ بیابانگرد، ۱۳۷۸؛ فتحی آذر، ۱۳۷۶؛ عبدالله زاده، ۱۳۷۵؛ جلالی پور، ۱۳۷۰؛ شریعت زاده، ۱۳۶۹؛ صالحی، ۱۳۶۹؛ عارفی، ۱۳۶۹؛ امین فر، ۱۳۶۷).

از مهم ترین علل فردی مؤثر می‌توان مواردی همچون: وضعیت جسمانی و روانی دانش آموز، انگیزش یادگیری، انگیزه پیشرفت، خودپندار تحصیلی، زمان حضور در مدرسه و روش‌های مطالعه و یادگیری (کرمن^۱، ۲۰۰۳؛ مشایخ، ۱۳۸۳؛ مهرداد، ۱۳۷۹؛ رحیمی، ۱۳۷۲؛ عارفی، ۱۳۶۹)؛ از عمده ترین علل خانوادگی می‌توان به: مشارکت والدین در امور مدرسه، سطح فرهنگی خانواده، سطح تحصیلات و درآمد والدین، طبقه اجتماعی خانواده، اندازه خانواده، تأثیر افراد خانواده و خویشاوندان، فقدان یا وجود والدین، جو عاطفی خانواده و نگرش والدین به تحصیل کودکان (کرمن، ۲۰۰۳؛ مشایخ، ۱۳۸۳؛ بیک زاده، ۱۳۸۱؛ مهرداد، ۱۳۷۹؛ عارفی، ۱۳۶۹)؛ و برخی از عوامل آموزشی مؤثر مواردی همچون صلاحیت حرفه‌ای معلم، صلاحیت حرفه‌ای مدیر مدرسه، مدت زمان سال تحصیلی، انتظارات و پیش‌داوری‌های معلم، حضور مداوم، غیبت و تعویض معلمان، تنبیه و تشویق، انضباط و کنترل کلاسی، تکنولوژی آموزشی، برنامه‌های آموزشی، امتحان، روش‌های تدریس، قوانین نظام آموزشی و جو عاطفی مدرسه و کلاس (آتشک، ۱۳۸۸a؛ آتشک، ۱۳۸۶b,c؛ کواگلیا و پری^۲، ۱۹۹۶؛ ویلسون و ویلسون^۳، ۱۹۹۲؛ مشایخ، ۱۳۸۳؛ نادری، ۱۳۸۱؛ شکرکن، پولادی و حقیقی، ۱۳۷۹؛ مهرداد، ۱۳۷۹؛ رحیمی، ۱۳۷۲؛ عارفی، ۱۳۶۹) و از مهم‌ترین علل اقتصادی و اجتماعی مؤثر می‌توان مواردی همچون بودجه آموزش و پرورش، موقعیت جغرافیایی، نگرش جامعه به جنسیت، الگوهای

1. Corman
2. Kowaglia & Pery
3. Willsoun & Willsoun

مؤفق تحصیلی، ازدواج زودرس، دو زبانی، گروه همسالان و وضعیت ثبات جامعه را برشمرد (آتشک، ۱۳۸۸، a, c؛ آتشک، ۱۳۸۶b, c؛ مشایخ، ۱۳۸۳؛ نادری، ۱۳۸۱؛ شکرکن، پولادی و حقیقی، ۱۳۷۹؛ پولادی، ۱۳۷۵؛ رحیمی، ۱۳۷۲؛ کلاهدوزی، ۱۳۷۱؛ عارفی، ۱۳۶۹؛ امین فر، ۱۳۶۷). در یک نگرش کلی به عوامل طرح شده می‌توان اینگونه بیان کرد که مهم‌ترین عامل مؤثر در کارایی داخلی نظام آموزشی، سطح توسعه یافتگی استان هاست، هم به این دلیل است، که در تمامی ۱۱ شاخص مورد بررسی در این تحقیق نیز استان‌های توسعه یافته‌ای همانند شهر تهران، تهران، مازندران و اردبیل وضعیت آموزشی مناسب و استان‌های کمتر توسعه یافته تری همانند سیستان و بلوچستان، کهگیلویه و بویراحمد، هرمزگان، خوزستان و کرمان وضعیت آموزشی نامناسبی داشته‌اند (آتشک، ۱۳۸۸c؛ آتشک، ۱۳۸۶d؛ عزیززاده و همکاران، ۱۳۷۲؛ وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۷۱، www.uis.org).

با توجه به نتایج حاصل پیشنهادهایی در دو بخش کاربردی و پژوهشی ارائه می‌شود:

کاربردی:

با توجه به اینکه پایه اول دوره، کمترین میزان برخورداری از شاخص ارتقاء، ماندگاری و بیشترین میزان تکرار پایه و ترک تحصیل را داشته‌اند به این دلیل سیاستگذاران و برنامه ریزان به بهبود عملکرد تحصیلی پایه اول دوره ابتدایی به طور ویژه توجه کنند.

۱. با توجه به اینکه ترک تحصیل به نسبت تکرار پایه سهم بیشتری در اتلاف دارد، یکی از راه‌های کاهش ترک تحصیل، افزودن به تعداد سال‌هایی است که دانش‌آموز مجاز به تکرار پایه تحصیلی است، تا دانش‌آموز فرصت بیشتری برای ماندگاری در نظام آموزشی داشته باشد (در حال حاضر بر طبق مصوبه شورای عالی آموزش و پرورش تعداد سال‌هایی که دانش‌آموز به تکرار تحصیل مجاز است دو سال تحصیلی می‌باشد).

۲. با توجه به نقش مهم تکرار پایه در کاهش کارایی داخلی، به ملاک‌های نوینی همچون ارزشیابی توصیفی در سنجش عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان توجه شود تا امکان ارتقاء تعداد بیشتری از دانش‌آموزان فراهم شود تا از این طریق کارایی داخلی نظام آموزشی دوره ابتدایی افزایش یابد.

پژوهشی:

بررسی کارایی داخلی سایر مقاطع نظام آموزشی استان‌های کشور.
 روند پژوهی کارایی داخلی مقاطع نظام آموزشی استان‌های کشور.
 انجام تحقیقاتی در خصوص عوامل فردی، خانوادگی، آموزشی و آموزشگاهی، اجتماعی و اقتصادی مؤثر بر کارایی داخلی نظام آموزشی.
 محاسبه خسارات اقتصادی ناشی از اتلاف (تکرار پایه و ترک تحصیل) استان‌ها و دوره‌های مختلف.

منابع

- آتشک، محمد، (۱۳۸۸a). تبیین عملکرد نظام آموزشی دوره ابتدایی استان‌های کشور از منظر تخصیص منابع، *اندیشه‌های نوین تربیتی*، سال پنجم، شماره ۱، دانشگاه الزهراء.
- آتشک، محمد، (۱۳۸۸b). بررسی تساوی جنسیتی در دسترسی به آموزش (پایه‌های دوره راهنمایی در مناطق شهری و روستایی استان‌های کشور)، *مطالعات راهبردی زنان*، سال یازدهم، شماره ۴۴.
- آتشک، محمد، (۱۳۸۸c). کارایی داخلی دوره راهنمایی تحصیلی استانهای کشور، *فصلنامه تعلیم و تربیت*، سال بیست و سوم، شماره ۹۹.
- آتشک، محمد، (۱۳۸۶a). *بررسی اتلاف و خسارتهای اقتصادی ناشی از آن در دوره راهنمایی استانهای کشور*، اولین همایش بین المللی اقتصاد آموزش و پرورش کشورهای اسلامی، تهران، آذر ۱۳۸۶.
- آتشک، محمد، (۱۳۸۶b). ترسیم تابع تولید دوره راهنمایی تحصیلی استان‌های کشور با استفاده از تکنیک درون داد- برون داد، *فصلنامه مدیریت آموزشی*، سال اول شماره ۲.
- آتشک، محمد و محسن، فراهانی، (۱۳۸۶c). بررسی اثر نهاده‌ها بر ستانده نظام آموزشی دوره راهنمایی تحصیلی استان‌های کشور، *دانشور رفتار*، دانشگاه شاهد.
- آتشک، محمد، (۱۳۸۶d). *بررسی کارایی داخلی نظام آموزش عمومی استانهای کشور و عوامل مؤثر بر آن*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.
- آجرلو، زهرا، (۱۳۷۹). *شناسایی عوامل مرتبط با افت تحصیلی دانشجویان ورودی سال ۱۳۷۶ مقطع کارشناسی دانشکده کشاورزی کرج*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
- امین فر، مرتضی، (۱۳۶۵). *افت تحصیلی یا اتلاف در آموزش و پرورش*، فصلنامه تعلیم و تربیت، شماره ۷ و ۸.
- امین فر، مرتضی، (۱۳۶۷). *علل و عوامل افت تحصیلی و چگونگی کاهش آن*، فصلنامه تعلیم و تربیت، سال چهارم، شماره ۱۳ و ۱۴.
- بیابانگرد، اسماعیل، (۱۳۷۸). *روشهای پیشگیری از افت تحصیلی*، تهران، انجمن اولیاء و مربیان.

- بیک زاده، وحید، (۱۳۸۱). بررسی تأثیر الگوهای خانوادگی بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دوره راهنمایی شهرستان زابل، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز.
- پولادی، محمدعلی، (۱۳۷۵). بررسی عوامل مهم افت تحصیلی در دبیرستانهای پسرانه شهرستان اهواز، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید چمران اهواز.
- توانگر، نرجس خاتون، (۱۳۷۸). بررسی کارایی داخلی آموزش و پرورش استان فارس در طی سال‌های ۷۱-۱۳۶۶، اصفهان، سازمان برنامه و بودجه استان اصفهان.
- جلالی پور، جلال‌الدین، (۱۳۷۰). خلاصه بررسی عوامل عمده آموزشی مؤثر در افت تحصیلی دانش‌آموزان مدارس فنی و حرفه‌ای استان چهارمحال و بختیاری، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
- خدادوستان، عباس، (۱۳۷۵). بررسی میزان درصد قبولی مناطق آموزشی خرداد، مرداد و شهریور ماه در دروس مختلف دوره راهنمایی تحصیلی استان اصفهان در سال‌های ۷۲-۱۳۷۱ و ۷۳-۱۳۷۲، اصفهان، شورای تحقیقات، اداره کل آموزش و پرورش اصفهان.
- دلاکه، حسن، (۱۳۸۰). تحلیل عوامل مؤثر بر دانش‌آموزان در معرض افت تحصیلی از دیدگاه معلمان مدارس ابتدایی تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس.
- رحیمی، علی، (۱۳۷۲). بررسی ویژگیهای اجتماعی اقتصادی فرهنگی دانش‌آموزان پسر سال سوم راهنمایی، با سابقه شکست تحصیلی در شهر تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت معلم.
- ساخاروپولوس، جرج و مورین وودهال، (۱۳۷۰). آموزش برای توسعه، ترجمه پربدخت وحیدی و حمید سهرابی، تهران، سازمان برنامه و بودجه کشور.
- سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، (۱۳۸۴). جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴، تهران، سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور.
- سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، (۱۳۸۵a). قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، تهران، سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور.
- سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، (۱۳۸۵b). سند تلفیقی اسناد توسعه بخشی و فرابخشی برنامه چهارم توسعه کشور، تهران، سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور.

سالمی، محمد، (۱۳۷۵). بررسی کارایی درونی آموزش راهنمایی استان خوزستان طی سالهای ۱۳۶۹-۱۳۷۳ و مقایسه آن با شاخص‌های برنامه اول توسعه کشور، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید چمران اهواز.

سهرابی، حمید و سعید قاسمیان، (۱۳۷۷). آینده نگری در مورد کارایی داخلی و تقاضای آموزش و پرورش در ایران طی سال‌های ۹۲-۱۳۷۳، مجله برنامه و بودجه، سال اول شماره ۱.

شریعت رودسری، مصطفی، (۱۳۸۴). مطالعه عوامل مؤثر بر افت تحصیلی، مجله تربیت، شماره ۹.

شریعت زاده، مهدی، (۱۳۶۹). علل ترک تحصیل هنرجویان هنرستان‌های کشاورزی در وزارت آموزش و پرورش، پایان نامه دکتری، دانشگاه تربیت مدرس.

شکرکن، حسین، پولادی، محمدعلی و جمال، حقیقی، (۱۳۷۹). بررسی عوامل مهم افت تحصیلی در دبیرستانهای پسرانه شهرستان اهواز، مجله علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه تهران، سال سوم، شماره ۴۳.

صالحی، محمد علی، (۱۳۶۹). نگاهی به افت تحصیلی دوره راهنمایی و علل و عوامل آن در استان اصفهان، سازمان برنامه و بودجه استان اصفهان.

عارفی، محبوبه، (۱۳۶۹). بررسی عوامل مؤثر افت تحصیلی (مردودی) دانش‌آموزان مقطع متوسطه نظری شهر کرمان از دیدگاه دبیران و دانش‌آموزان (مردودین)، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه اصفهان.

عبداله زاده، یحیی، (۱۳۷۵). عوامل و موجبات افت تحصیلی در کشورهای آسیای جنوب شرقی، مجله رشد معلم، ش ۴ و ۵.

عزیززاده، هادی، (۱۳۶۹). کارایی داخلی نظام آموزشی کشور، فصلنامه تعلیم و تربیت، سال ششم، شماره ۴.

عزیززاده، هادی و همکاران، (۱۳۷۲). کارایی درونی نظام آموزش متوسطه نظری به تفکیک استان و جنس بر اساس اطلاعات سالهای ۶۹-۱۳۶۷، فصلنامه تعلیم و تربیت، سال نهم، شماره ۳۳.

فاتحی، اردشیر و مصطفی، شریف، (۱۳۸۳). بررسی کارایی درونی آموزش فنی و حرفه‌ای

- استان اصفهان طی سال‌های ۷۹-۱۳۷۵، فصلنامه آموزه، شماره ۲۱.
- فتحی آذر، اسکندر، (۱۳۷۶). بررسی عوامل مؤثر در پیشرفت تحصیلی فراگیران جهان سوم، فصلنامه تعلیم و تربیت، سال سوم، شماره ۲۶.
- کاکیا، لیدا، (۱۳۷۹). نگرشی نو به افت تحصیلی، تهران، اقاچی.
- کلاهدوزی، احمد، (۱۳۷۱). بررسی تأثیر کلاسهای جبرانی بر ارتقاء تحصیلی و آموزش دانش‌آموزان پسر مدارس شهر اصفهان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه اصفهان.
- محسن پور، بهرام، (۱۳۷۶). برنامه ریزی آموزشی، تهران، سمت.
- مشایخ، فریده، (۱۳۸۳). مفاهیم نو در برنامه ریزی آموزشی، تهران، سمت.
- مهرداد، حسین، (۱۳۷۹). بررسی علل افت تحصیلی در دوره متوسطه عمومی (دبیرستانهای پسرانه) شهرستان خرم‌آباد لرستان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.
- میرهادی، سیدمهدی، (۱۳۸۴). بررسی کارایی درونی آموزش متوسطه نظری استان اصفهان در سال تحصیلی ۷۹-۱۳۷۸، فصلنامه آموزه، شماره ۲۴.
- نادری، فرود، (۱۳۸۱). عوامل فرهنگی اجتماعی و آموزشی مؤثر بر ترک تحصیل دانش‌آموزان مدارس راهنمایی عشایری شهرستان لردگان و اردل، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.
- نصیری خانقاه، مرتضی، (۱۳۷۸). مقایسه کارایی درونی مدارس راهنمایی تحصیلی شبانه روزی با مدارس راهنمایی تحصیلی روزانه همجوار در مناطق تابعه استان همدان طی سالهای تحصیلی ۷۲-۱۳۷۱ تا ۷۸-۱۳۷۷، شورای تحقیقات، اداره کل آموزش و پرورش استان همدان.
- همتی جشنی، امیرعلی، (۱۳۷۳). بررسی مقایسه‌ای عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان راهنمایی مدارس (نمونه، غیر انتفاعی، شبانه روزی و عادی) استان فارس در سال تحصیلی ۷۳-۱۳۷۲، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه اصفهان.
- وزارت آموزش و پرورش، (۱۳۸۳). سند ملی برنامه آموزش برای همه، تهران، وزارت آموزش و پرورش.
- وزارت آموزش و پرورش، (۱۳۸۴). آمار آموزش و پرورش ۸۴-۱۳۸۳، تهران، وزارت

- آموزش و پرورش.
- وزارت آموزش و پرورش، (۱۳۸۵). *آمار آموزش و پرورش ۱۳۸۴-۸۵*، تهران، وزارت آموزش و پرورش.
- وزارت آموزش و پرورش، (۱۳۷۱). *بررسی کارایی درونی دوره راهنمایی کشور*، تهران، وزارت آموزش و پرورش.
- Corman, A , (2003). *Toward an Applied theory of Experimental learning*. London, Wiley.
- IIEP, (2007). *internal efficiency in education*, UNESCO, PARIS.
- Kowaglia, W & Pery, J, (1996). Caring for children around the world: a view from HOME, *International Journal of Behavioral Development*, Vol. 29, No. 6, pp. 468-78.
- UIS, (2006). *educational indicators*, UNESCO, paris.
- UNDP, (2006). *Human development indicators*, New York: un.
- UNESCO, (2005). *Gender in education ,global monitoring of education for all*, UNESCO: Paris.
- UNESCO, (2007). *Strong foundation ,global monitoring of education for all*, UNESCO, Paris.
- UNICEF, (2005). *Children out of school*, UNICEF.
- Willsoun & Willsoun, (1992). *Ten Key Policy Questions About the Performance and Equity of Schools and Schooling Systems*, (Report prepared for UNESCO Institute for Statistics).
- <www.uis.org>.